

De *Nieuwe*

Zelfzwichter

in dit nummer

- De geschiedenis van koren- en pelmolen Ceres te Spijk
- Bernard Dijk, een ridder in hart en nieren
- *De Jonge Held* maait weer
- Molendag 1997 op rijm
- Nieuwe BRRM van kracht
- Jaarverslag 1996 van de Vereniging
- Herbouw *Windlust* gaat niet door

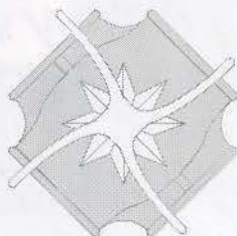
Colofon

De Nieuwe Zelfzwichter

jaargang 1 no. 2

Juni 1997 • 2

ISSN 1386-4920

De Nieuwe Zelfzwichter is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen. Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, september en december. Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor f 25,00 per jaar (4 nummers). Losse nummers kosten f 5,00 exclusief porto.

Opgave lidmaatschap Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, t.a.v. Ledenadministratie, Postbus 213, 9700 AE Groningen

Opgave abonnement voor De Nieuwe Zelfzwichter:
A-weg 5c, 9718 CS Groningen

Secretariaatsadressen

- Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, Postbus 213, 9700 AE Groningen, tel. (0597) 59 19 31
- Stichting De Groninger Molen, A-weg 5c, 9718 CS Groningen, fax (050) 314 25 84
- Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen, p/a Nassastraat 65, 9675 EN Winschoten, tel. (0597) 41 42 69

Redactie (a.i.)

Redactie van De Nieuwe Zelfzwichter: p/a A-weg 5c, 9718 CS Groningen, tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84
H. Berends - Sebaldeburen, H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela,
W. Veen - Middelbert, G. Geertsema-ten Broek - Groningen

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen in te korten. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Aan dit nummer werkten mee

R. van Doesburg, M.E. van Doornik, L. Duijm,
C.E. van der Horst, S. Spijk / F. van Dijk,
Ida Wierenga / B. de Haan

Grafische basisvormgeving

Biche Eleveld bNO - Groningen

Cartoons

René Halma - Groningen

Grafische realisatie

Zodiak Groep - Groningen

Oplage

1100 exemplaren

Sluitingsdatum kopij

26 augustus 1997

Afd. Groningen

foto omslag:

De prachtige en met duurzame materialen gerestaureerde poldermolen *De Jonge Held* te Slaperstil siert dit keer de omslag van deze *Nieuwe Zelfzwichter*. Elders in deze uitgave kunt u een verslag lezen over de weder ingebruikstelling van deze fraai gelegen molen aan de Friesestraatweg nabij Groningen.

foto: A. Raven, juni 1997

3 • Het Pel-Project te Spijk

René van Doesburg van de geschiedeniswinkel van de RUG heeft een artikel geschreven in het kader van het pelproject. De molen Ceres in Spijk en zijn eigenaren spelen in dit verhaal een belangrijke rol.

7 • Redactioneel

- Een ridder voor de Groninger Molens

8 • De Nieuwe Zelfzwichter**9 • Molennieuws****11 • Her-ingebruikstelling van De Jonge Held**

Op vrijdag 30 mei vond de officiële opening plaats van deze gerestaureerde poldermolen. Door te weinig wind kon de vijzel niet in bedrijf worden gesteld. Het mocht de pret niet drukken. TV-Noord besteedde er aandacht aan, en wie dat heeft gemist kan in deze Zelfzwichter over de opening een uitgebreid verslag lezen.

13 • Verslagen Nationale Molendag 1997**16 • Invoering Brm**

Er verandert iets aan de subsidie-vormen in monumentenland. Of dit ten goede komt aan de molens blijft koffiedik kijken.

17 • Verslag voorjaarsvergadering Vereniging

- Jaarverslag 1996 van de Vereniging

19 • Op bezoek bij...(!)**20 • Verstild verleden (21)****21 • Boekennieuws****24 • Pinksterfeest in Delfzijl****25 • Agenda**

Het Pel-project

Het verhaal van Ceres, koren- pelmolen in Spijk

Het historisch onderzoek dat deel uitmaakt van het pelproject is inmiddels uitgevoerd door René van Doesburg van de Geschiedeniswinkel. De molen Ceres speelt hierbij een belangrijke rol.

Naast literatuur en archiefonderzoek zijn ook interviews gehouden met pelmolenaars, waaronder de heer R. Keizer.

Van de 272 molens met een pelsteen die er vanaf 1680 ooit in de stad en provincie Groningen hebben gestaan, zijn er anno 1997 nog 33 exemplaren behouden gebleven. Terwijl het overgrote merendeel door brand, storm, oorlogshandelingen of een gebrek aan onderhoud allang is verdwenen, zijn zij de representanten van eeuwen molenhistorie in Groningen. *Ceres* (1839), de koren-pelmolen in Spijk, is samen met de *De Hoop* in Garsthuizen de op één na oudste nog bestaande koren- en pelmolen in de provincie. Alleen *Grote Geert*, te Kantens heeft, gebouwd in 1819, een nog langer verleden. De eigenlijke geschiedenis van *Ceres*, naar de Romeinse godin van de landbouw [deze naam kreeg hij overigens pas in 1943] begon een jaar voor de werkelijke oprichting van de molen. Op 26 juni 1838 namelijk kreeg Tjark Pieters Houtman van Gedeputeerde Staten toestemming voor het bouwen van een koren- en pelmolen in Spijk.

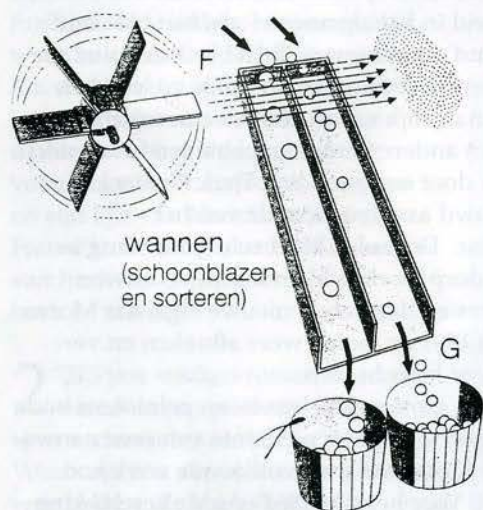
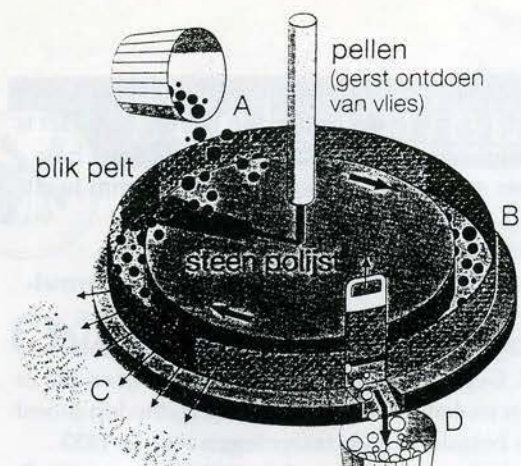
Deze Houtman (1772-1860) gold in de gemeente Bierum en omstreken als een ondernemend man, zoals er in de omgeving wel meer van dergelijke initiatiefrijke figuren te vinden waren. Houtman was een uit Holwierde afkomstige koopman-molenaar, die in 1823 toestemming had verkregen om de daar al bestaande zaagmolen mede te mogen

inrichten als pelmolen. Daarnaast handelde hij in deze plaats ook in gras- en bouwland. In 1838 wist hij zijn ondernemerschap uit te breiden door in Holwierde een kalkbranderij op te richten. Samen met zijn vrouw Hyke Jans Allersma kocht Houtman vervolgens nog in 1838 iets ten westen van de kerk in Spijk een huis met een erf. In 1839 verrees hier, ingeklemd tussen de huizen, de inmiddels bekende koren-pelmolen die tot op de dag van vandaag het dorpsbeeld van Spijk zou gaan bepalen. De verwachtingen omtrent productie en afzet waren bij de betrokkenen met de oplevering van de molen positief gestemd:

“Naar het zich laat aanzien zal deze molen wel aan zijn bestemming beantwoorden en eene behoorlijk kostwinning daarstellen”

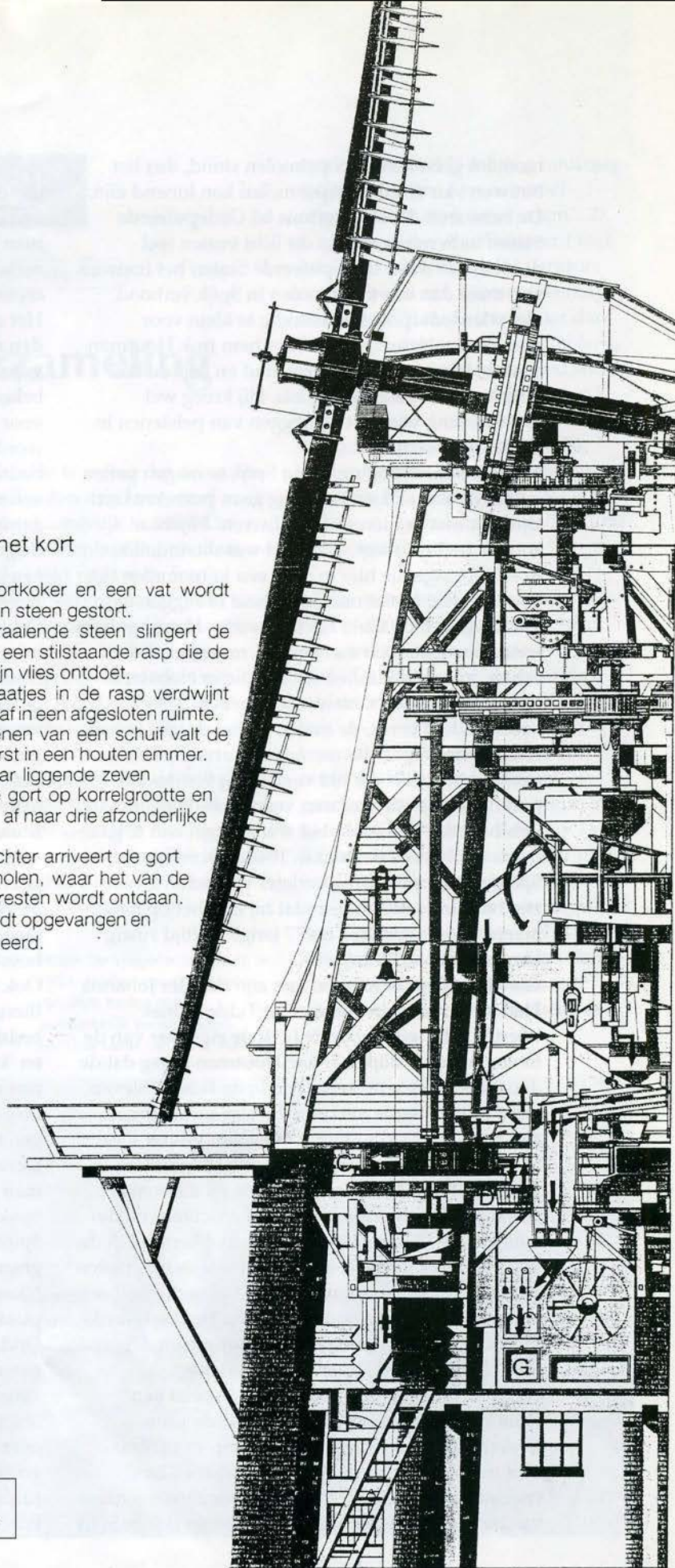
De door Houtman gebouwde koren- en pelmolen was een zogenaamde achtkantige bovenkruier met stelling en een rieten kap, een type zoals ze in die tijd veelvuldig werden opgericht. Het bijzondere aan deze molen in Spijk was dat hij, evenals de andere molens in de gemeente Bierum, werd uitgerust met een houten onderkap. De achtkant stijlen lopen van het maaiveld tot de kap. Elders in de provincie werden de meeste molens juist gebouwd met een stenen onderlichaam. Daarnaast werd de molen op stenen ‘stiepen’ geplaatst, zodat men onder de molen kon kijken. Verder week de bouw van de Spijker koren- en pelmolen niet af van wat als gebruikelijk werd beschouwd. Met zijn vlucht van 21 meter had hij bijvoorbeeld een gemiddelde wieklengte.

Bij zijn aanvraag voor het bouwen van *Ceres*, voor het gemak wordt hier alvast de pas later verkregen naam gebruikt, had Houtman concurrentie ondervonden van een collega koopman-molenaar uit het nabij gelegen Losdorp. Deze Popko Jurjens Dijksterhuis wilde zijn in 1827 gekochte korenmolen naar Spijk verplaatsen en er tevens pelstenen in laten aanleggen. Spijk was samen met Bierum zelf het enige dorp binnen de gemeente waar op dat

Pellen in het kort

- A. Via een stortkoker en een vat wordt gerst op een steen gestort.
- B. De snel draaiende steen slingert de gerst langs een stilstaande rasp die de gerst van zijn vlies ontdoet.
- C. Door de gaatjes in de rasp verdwijnt stof en fijn kaf in een afgesloten ruimte.
- D. Na het openen van een schuif valt de gepelde gerst in een houten emmer.
- E. Boven elkaar liggende zeven sorteren de gort op korrelgrootte en voeren het af naar drie afzonderlijke kokers.
- F. Via een trechter arriveert de gort in de wammolen, waar het van de laatste stofresten wordt ontdaan.
- G. De gort wordt opgevangen en getransporteerd.

Het pellen schematisch weergegeven.

afbeelding uit het boek "Van haver tot gort", Uitgeverij Profiel te Bedum

moment geen koren- of pelmolen stond, dus het bouwen van een dergelijke molen kon lonend zijn. De bezwaren die Dijksterhuis bij Gedeputeerde Staten indiende waren in dit licht gezien wel duidelijk, te meer Gedeputeerde Staten het bouwen van meer dan één graanmolen in Spijk verbood. Het wierdedorp was eenvoudig te klein voor meerdere molens. Helaas voor hem trok Houtman zoals bekend aan het langste eind en liep de Losdorpenaar de vergunning mis. Hij kreeg wel toestemming voor het aanleggen van pelstenen in zijn korenmolen.

Na de mislukte poging om in Spijk te mogen pellen en malen zou Dijksterhuis nog gaan proberen om zijn plannen in Bierum te realiseren. Blijkbaar zonder veel resultaat, want het was uiteindelijk Roelf Offringa die hier in 1853 een korenmolen liet bouwen. Het is niet met zekerheid te zeggen of Houtman zelf op *Ceres* heeft gewerkt. Houtman was weliswaar molenaar van beroep, maar het zou echter ook goed kunnen dat hij, die in Holwierde ook nog altijd een molenbedrijf en een kalkbranderij bezat, de molen en het daarbij behorende huis verpachtte aan iemand anders. Een constructie die in die tijd veelvuldig voorkwam. Aan het einde van de jaren veertig wilde de inmiddels bejaarde Houtman het wat rustiger aan te gaan doen. Hij besloot daarom in 1848 de korenmolen in Spijk te verkopen. Een jaar later verkocht hij ook zijn bezit in Holwierde, zodat hij met het op deze manier verdiende geld op 77 jarige leeftijd rustig kon gaan rentenieren.

Ceres kwam nu in handen van zijn dochter Johanna Tjarks Houtman en echtgenoot Tidde Suines Wiering, die ieder voor de helft de eigenaar van de molen werden. Blijkbaar zag Houtman graag dat de door hem opgezette bedrijven in de familie bleven, want in Holwierde verkocht hij zijn kalkbranderij aan zoon Jan Tjarks Houtman en zijn vrouw. Deze hadden geen belang bij de aan de kalkbranderij verbonden houtzaag- en pelmolen en daarom liet Jan Tjarks Houtman zijn vader verplichten om de molen voor 15 mei 1849 af te breken. Hiervoor in de plaats verrees in 1850 een veel grotere stellingmolen die door zoon Houtman, evenals zijn vader ook een koopman-molenaar, onder de naam *De Hoop* werd ingericht als een zaag-, pel- en korenmolen. Deze molen werd in 1945 door brand verwoest.

Ceres was niet langer dan vijf jaar in bezit van Houtman's schoonzoon. Wiering wilde gaan rentenieren en verkocht in 1853 daarom zijn aandeel in de molen aan Maarten Hendriks Kimm, voormalig winkelier in Spijk. Al voor zijn overname van de molen was Kimm reeds als molenaar in Spijk

werkzaam, het is dus aannemelijk dat hij als huurder de molen al eerder onder zijn beheer had. Het is onduidelijk of Johanna Houtman tegelijk met haar man haar aandeel in de molen ook aan Kimm heeft verkocht. Wellicht bleef zij nog een tijd mede eigenaresse.

Het zou interessant zijn om hier te kunnen vermelden met welke bedragen de verkoop van *Ceres*, gepaard gingen. Deze zijn jammergenoeg niet bekend. Gegevens van de gemiddelde prijzen die er voor een molen in de Groninger kleigebieden moest worden betaald zijn er daarentegen wel. In 1853 bedroeg de gemiddelde verkoopprijs die er voor een molen werd betaald ruim 9.300 gulden. Er gemakshalve van uitgaande dat Kimm uiteindelijk de gehele molenprijs heeft betaald, zal hij dus naar een geldschietter hebben moeten zoeken. Vaak waren dat vermogende boeren in de omgeving. De omstandigheden om met geleend kapitaal *Ceres* over te nemen waren voor Kimm in 1853 gunstig. Door een aantrekkende landbouw stroomde er geld de kleistreken binnen. Hierdoor was het in de jaren veertig en vijftig, mede door een lage rentestand, gunstig om geld te lenen.

Makkelijk heeft Kimm het na de overname van de molen waarschijnlijk niet gehad. Weliswaar was de situatie in de landbouw gunstig maar de grote stijging van het aantal koren- en pelmolens in de jaren vijftig zorgde voor een grote concurrentie. In de gemeente Bierum konden de 5 met pelstenen ingerichte molens in 1853 zich met moeite staande houden door veelvuldige mededinging.

Ook in de jaren daarna wordt de situatie voor de Bierumer koren- en pelmolens, en trouwens voor de bedrijvigheid in het algemeen - als 'niet bloeiend', en 'kwijnend' omschreven. Toch bleek er ruimte te zijn voor een tweede molen in Spijk, zo leek het. *Ceres*, had namelijk vanaf 1855 concurrentie gekregen van een andere koren- en pelmolen in het dorp. Deze werd door een zoon van Tjark Pieters Houtman gebouwd aan de zuidzijde van het Spijktermaar. De molen bleef echter niet lang in Spijk. Het dorp bleek te klein te zijn voor twee graanmolens en dus liet de nieuwe eigenaar Mozes Nieveen in 1861 de molen weer afbreken en verplaatsen naar Hornhuizen.

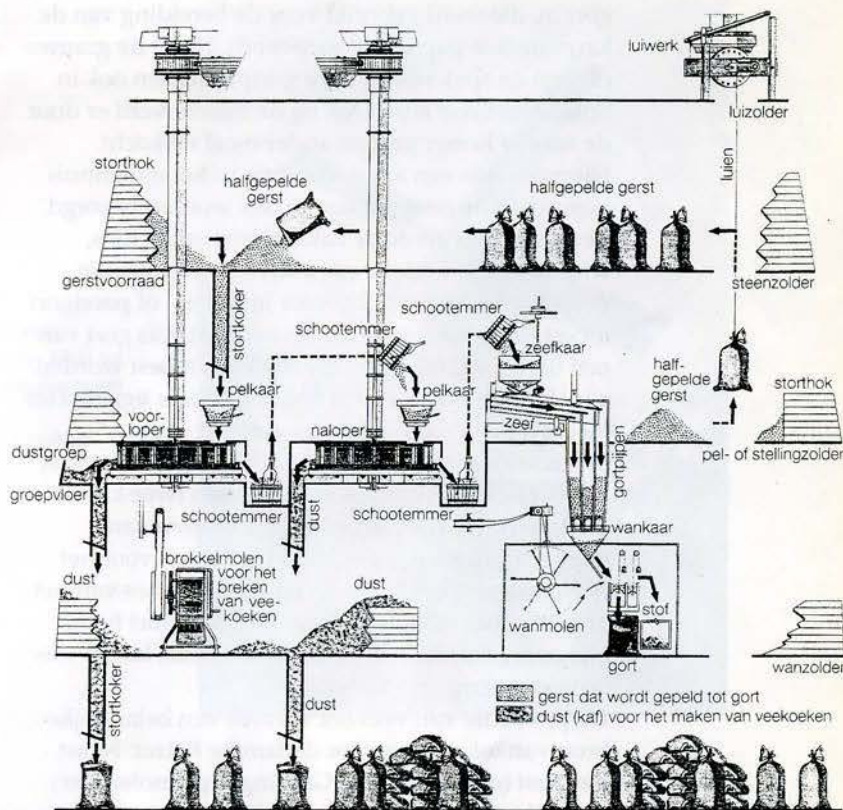
Ondanks het grote aantal koren- en pelmolens in de gemeente Bierum zijn er niettemin een paar aanwizingen dat Kimm wel over voldoende werk kon beschikken. Voor het jaar 1866 is er de beschikking over een overzicht van de uitbetaalde lonen in de gemeente Bierum. Hieruit komt naar voren dat Kimm vergeleken met de andere molenaars zijn knecht het meest betaalde, namelijk twee gulden

vijftig per week. Het gemiddelde loon van de koren- en pelmolens was hier slechts één gulden vijfenzeventig. Vijf jaar later waren de omstandigheden voor de molens wel verbeterd. Het gemiddeld loon was door de hiervoor genoemde hoogconjunctuur in de landbouw in ieder geval opgetrokken naar twee gulden vijftig. Vergeleken met andere gemeentes in Groningen bleven de verdiensten van de molenaars (knechten) in Bierum daarentegen achter.

Toen Marten Kimm in 1853 in het bezit van de molen kwam, had hij waarschijnlijk geen vermoeden dat zijn molen anderhalve eeuw later nog immer in het beheer zou zijn van familie. Marten Kimm overleed in 1899 op 83 jarige leeftijd en werd opgevolgd door zijn oudste zoon Hendrik Helperi. Deze was toen 52 jaar oud en had als knecht het vak bij zijn vader geleerd. In 1902 werd de molen eigendom van 5 broers en zussen uit de familie Kimm. Broodbakker Remmert Keizer uit Krewerd werd door zijn trouwen met Martje Kimm ook één van die eigenaren. Enige jaren daarna kwam *Ceres*, in handen kwam van broer en zus Jan en Grietje Kimm die *Ceres* in 1921 verkochten aan Kornelis Keizer, de zoon van Remmert en Martje. Kornelis Keizer had als molenknecht in Holwierde gewerkt alvorens hij *Ceres* overnam. Jan Kimm zou zijn neef Kornelis behulpzaam zijn om hem de fijn kneepjes van het vak en van *Ceres* verder bij te brengen. Bijvoorbeeld om hem te leren omgaan met de slechte windvang waar de molen mee te maken kreeg als de wind uit het oosten kwam. De hoge bomen en de kerk hielden deze wind voor een deel tegen. Kimm vertelde aan zijn neef dat hij wel eens eigenhandig de bomen had willen omzagen, nadat zij weer eens een goede maal- of poolwind in de weg hadden gestaan.

De zaken verliepen voor Kornelis Keizer minder florissant dan was gehoopt. Tien jaar na de aankoop van *Ceres* ging hij failliet. Dit ondanks het feit dat de petroleummotor die in 1906 was geplaatst in 1925 was vervangen door een elektromotor, zodat er ook op windstille dagen goed kon worden gewerkt. Er vond in 1931 een veiling plaats van molen, behuizing en grond die elk in een perceel werden onderverdeeld en verkocht. *Ceres* werd gekocht door acht boeren uit Spijk die de molen nu aan Keizer verhuurden.

Toen Remmert Keizer, de zoon van Kornelis, twaalf werd ging hij zijn vader helpen op de molen. Remmert kwam in 1932 net van de lagere school en het was niet meer dan logisch dat hij zijn vader ging bijstaan, al was het alleen maar om geld uit te sparen. De knecht kon nu immers weg, zodat Keizer

Gerst wordt gort nadat het verschillende bewerkingen heeft ondergaan.

afbeelding uit het boek "Van haver tot gort", Uitgeverij Profiel te Bedum

geen loon meer hoefde uit te betalen. Kornelis Keizer bleek echter een slordige leermeester te zijn voor zijn zoon. Remmert moest het vak eigenlijk zelf onder de knie zien te krijgen en diende daarnaast ook de molen te onderhouden, vanwege de nonchalance en de slordigheden in het werk bij zijn vader. Kornelis deed bijvoorbeeld niet veel aan het nodige onderhoud. Zo is het twee keer gebeurd dat door onderhoudsachterstand en een harde wind een deel van de wieken van de molen losraakte. Dit waaide over het molenhuis heen en belandde tot schrik van de omwonenden in de gracht voor het huis.

Remmert en zijn vader maalden en pelden in hoofdzaak voor de inwoners van Spijk en naaste omgeving. Het graan werd niet alleen van de boeren gekocht maar ook op de beurs in Groningen. De Spijkster boeren waren goede klanten van hen, met name zij die knechten op de kost hadden. De boeren kochten voor twee gulden vijftig per 60 kilo

gort in, die werd gebruikt voor de bereiding van de karnemelkse pap en de soepenbrij. Naast de grauwe erwten en spek waren deze gortprodukten ook in Spijk dagelijkse kost. Ook bij de molen werd er door de familie Keizer gort en ander meel verkocht. Hiervoor was een apart kamertje in het molenhuis ingericht. Desgewenst kon er ook worden bezorgd. Remmert vervoerde de zakken gort op de fiets, waarvoor een kwartje extra boven op de prijs in rekening werd gebracht. Voor juffertjes- of parelgort moest het meeste worden betaald. Dit was gort van een fijne kwaliteit die met extra zorg moest worden gepeld waardoor de prijs hoger kwam te liggen. Het meest dure gortprodukt was, door de grote bewerkelijkheid, geslepen gort. De al gepelde gerst werd door de pelstenen nog eens aan twee kanten geslepen of gevijld. Voor het produceren van sleepgort was nog meer wind nodig dan voor het gewone gerstspellen. Dit en het grote verlies van het afvalprodukt maakte de prijs van sleepgort hoog. Het gort gemaakt van een grof gebroken korrel was minder prijzig.

De productie van veevoer vormde een belangrijke bron van inkomsten voor de familie Keizer. Naast het dust (dost zeiden de Groninger pelmolenaars) verkochten vader en zoon Keizer onder andere paardenbrood, een mengsel waarin bonen en gerst in verwerkt werden.

Keizer maakte met zijn collega's in de omgeving onderlinge afspraken over het maalloon. De molenaars zouden elkaar niet met lagere prijzen proberen af te troeven waardoor de concurrentie enigszins kon worden beperkt. De molenaar die toch met een lager maalloon ging werken, kon rekenen op boze reacties van zijn collega's. Ook sommige boeren waren solidair met de molenaars door ondanks het lagere maalloon niet bij de betreffende molenaar zijn granen te laten malen. De inkomsten uit het werken op de molen alleen waren voor de familie Keizer in de jaren voor de Tweede Wereldoorlog niet voldoende om goed rond te kunnen komen. In de zomer was de wind vaak niet krachtig genoeg om te kunnen malen en pellen. Remmert vertrok dan in die maanden naar de omliggende boerderijen om daar op het land te gaan werken en zo wat extra te verdienen. Met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog kwam er wel veel werk voor Kornelis en Remmert Keizer, zeker vergeleken met de jaren ervoor. Zij kregen het zo druk dat Kornelis Keizer zelfs extra knechten in dienst moest nemen. Dat de vraag naar gemalen en gepelde granen in de oorlogsjaren toenam werd voornamelijk veroorzaakt door het verbod voor boeren om zelf granen te malen. Zij werden verplicht om bij de molen te

malen, een maatregel die natuurlijk gunstig was voor Keizer. Hierdoor gingen de zaken zo goed dat Kornelis Keizer in 1944 *Ceres* weer terug kon kopen. Na de oorlog besloot Kornelis om het wat rustiger aan te gaan doen. Hij verkocht daarom zijn bezit aan zijn vier kinderen. Uiteindelijk zou de molen in 1948 het eigendom worden van zoon Remmert en zijn vrouw Bouke Wieringa. De gortpellerij, dat voor de familie Keizer vergeleken met de graanmalerij toch al nooit de grootste bron van inkomsten is geweest, werd na de oorlog steeds minder. Tot 1955 werd er nog voor een aantal vaste klanten uit de omgeving gerst gepeld, daarna was het afgelopen. Tot aan 1969 heeft Remmert Keizer zich grotendeels toegelegd op het produceren van veevoer, waar nu eenmaal de grootste vraag naar was. Toen er bij Keizer in de jaren zeventig suikerziekte werd geconstateerd moest hij noodgedwongen worden afgekeurd voor het zware werk op de *Ceres*. Toen daarna ook het maalvaardig houden van de molen niet meer door Keizer en zijn vrouw kon worden opgebracht, ging de molen op 30 juni 1982 over in handen van de 'Stichting Groninger Molenvrienden' en vanaf 1986 naar Stichting 'De Groninger Molen'.

Na de verkoop van hun molen bleven Remmert Keizer en zijn vrouw in het molenhuis vlak naast de molen wonen, waar zij nog steeds hun gasten ontvangen. Remmert woont hier nu 76 jaar en is de laatste nazaat van het molenaarsgeslacht Kimm-Keizer in Spijk. Het is voor een groot deel aan de goede zorgen van hem en zijn vrouw te danken, dat het mogelijk is om door het bezichtigen van *Ceres* getuige te zijn van ruim anderhalve eeuw Groninger molen-geschiedenis. ✂

Redactioneel

Eindelijk was het dan zover: De Nieuwe Zelfzwichter zag het levenslicht. Bloed, zweet en tranen gingen er aan vooraf. Zo moest de redactie in korte tijd bergen werk verzetten en veel vergaderen, maar ook de vormgevers Biche Eleveld en Maria Heikens staken veel extra energie in het begeleiden van de eerste druk. Redactie en de grafische vormgevers waren ondanks deze extra inzet nog niet met het eindresultaat tevreden. De omslag hadden we in mooi groen gedacht, maar de pasgeborene zag er een beetje flets uit. Daarnaast waren er nogal wat schoonheidsfoutjes ingeslopen. Het fotowerk en het nieuwe formaat vonden wij echter een hele verbetering. We hopen daarom dat de kinderziektes er snel uit zullen groeien. Dankzij een royale gift van het Provinciaal Anjerfonds kunnen wij dit jaar De Nieuwe Zelfzwichter overigens op grote schaal verspreiden. Het blad wordt dit jaar vier keer bij de molenaars, molen-eigenaren en molenliefhebbers onder aandacht gebracht en tevens aan de bibliotheken en VVV kantoren aangeboden.

En dan nu de tweede Nieuwe Zelfzwichter. U kunt wederom een grote verscheidenheid aan artikelen verwachten.

Op 16 juni a.s. treedt het nieuwe BRRM in werking. Grieto de Vries heeft over dit nieuwe Besluit Restauratie Rijks Monumenten een verhelderend artikel geschreven.

De eerste openbare les voor vrijwillige molenaars op 12 april jl. in Garnwerd was een grandioos succes en heeft inmiddels op 24 mei jl. te Winschoten (molen *Edens*) een vervolg gehad. Overweldigende reacties, niet alleen van de pers, maar ook van potentiële kandidaten; een artikel hierover verschijnt in de volgende Nieuwe Zelfzwichter.

Wij wensen u veel leesplezier en alvast een fijne vakantie toe.

De Redactie

Burgemeester L. Klaassens spelt Bernard Dijk de onderscheiding op in de gezellige woonkamer van het molenaarsechtpaar.

foto: L. Duijm, april 1997

Een Ridder voor de Groninger Molens

Op 29 april werd Bernard Dijk benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau, door burgemeester L. Klaassen van Zuidhorn. Deze onderscheiding heeft hij verdiend, omdat hij zich reeds 27 jaar belangeloos voor het behoud van molens in de provincie Groningen heeft ingezet.

In 1970 begon Bernard Dijk met het organiseren van een opleiding voor vrijwillig molenaars. Hier was vraag naar, omdat er molens draaivaardig werden gerestaureerd. Ze draaiden echter niet doordat de beroepsmolenaars op een enkele na waren verdwenen. Bernard Dijk moest zelf lesmateriaal schrijven, met name over streekeigene benamingen van molenonderdelen en het weer.

Vanaf 1971, nadat de eerste vrijwilliger was geslaagd, heeft Bernard Dijk er voor gezorgd dat er ongeveer 130 vrijwilligers konden slagen voor hun molenaarsopleiding. Dit is een hele prestatie, want per leerling moet er minimaal 150 uur instructie worden gegeven.

Bernard Dijk maakt zich eveneens sterk als biotoopwachter voor het Westerkwartier. Alles op biotoop gebied in dit deel van de provincie houdt hij in de gaten. Molens moeten kunnen malen zonder windbelemmering. Voor dit werk probeert Bernard Dijk vrijwilligers enthousiast te maken. Bernard Dijk is naast al deze werkzaamheden ook nog actief

voor onder andere Stichting Groninger Molen Vrienden, de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en verzorgt lezingen en dia-voorstellingen.

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Groningen feliciteert Bernard Dijk met zijn hoge onderscheiding. We hopen dat we nog lang van zijn kennis en inzet gebruik mogen maken. Afdeling Groningen hoopt dat vele toekomstige vrijwillige molenaars kunnen zeggen dat zij zijn opgeleid door Bernard Dijk!

Leen Duijm

De Nieuwe Zelfzwichter

Het was op vrijdag 25 april jongstleden, letterlijk Hen figuurlijk een zonnige dag. Tal van prominente Groninger molenliefhebbers, waaronder de bestuursleden van de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens, de leden van het dagelijks bestuur van de Stichting De Groninger Molen en de bestuursleden van het Gilde van Vrijwillig Molenaars afdeling Groningen, hadden zich om 11.00 uur verzameld bij het café restaurant "De Twee Provinciën" aan het Paterswoldsemeer.

Ook de gedeputeerde van cultuur van de provincie Groningen, mevrouw Mirjam de Meijer bevond zich in dit gezelschap.

De genodigden gingen aan boord van het motorschip "De Twee Provinciën". Er werden twee verzegelde dozen, drinken en proviand aan boord gedragen. De trossen werden losgegooid en er werd koers gezet naar de oostoever van het Paterswoldsemeer. Daar werd aangelegd bij de poldermolen *De Helper*. Het gezelschap werd opgewacht door molenbouwer en vrijwillige molenaar van *De Helper* Leen Duijm.

Het weer was zo geweldig mooi dat ter plekke werd besloten, de aanbidding van het nieuwe gezamenlijke molenblad "De Nieuwe Zelfzwichter", de reden van deze tocht, niet in de molen maar buiten in de zon te doen plaatsvinden.

De meegebrachte dozen werden geopend en namens de voorbereidingscommissie mocht de schrijver van dit artikel "De Nieuwe Zelfzwichter" aan mevrouw De Meijer overhandigen. In mijn begeleidende woorden, wees ik ondermeer op de overeenkomst die ik zag tussen het onderhouden en restaureren van molens en hetgeen ook in de molenorganisaties periodiek moet plaatsvinden.

Een molen moet ondanks het goede jaarlijkse onderhoud zo eens in de 25 jaar gerestaureerd worden. De structuur van de molenorganisaties moet ook, ondanks het feit dat er jaarlijks met veel inzet en enthousiasme door vrijwilligers aan die organisaties wordt gewerkt, ook periodiek kritisch tegen het licht worden gehouden. Er moet niet alleen inhoudelijk maar ook organisatorisch, ingespeeld worden op actuele ontwikkelingen. Mevrouw De Meijer liet in haar dankwoord blijken dat zij zeer tevreden was met het nieuwe gezamenlijke molenblad "De Nieuwe Zelfzwichter". Zij straalde dat ook uit. Ook voor de andere lopende vormen van samenwerking tussen de Groninger molenorganisaties had zij veel waardering. Met name roemde zij de landelijke aandacht die de P.R.-commissie op de Groninger molens had weten te vestigen.

Zij memoreerde, dat het aan niet ingewijdden, ontzettend moeilijk is uit te leggen

hoe het onderlinge verband tussen de bestaande molenorganisaties in elkaar steekt.

Ook liet zij weten en gaf daarmee een kijkje in de politieke keuken, dat ze zich de afgelopen jaren bewust molenonvriendelijk had voorgedaan met als ultiem doel de molenorganisaties tot samenwerking te stimuleren. Want alleen door een goede samenwerking kunnen de Groninger molens worden behouden.

Aansluitend werd een tweede eerste exemplaar van "De Nieuwe Zelfzwichter" uitgereikt aan de voorzitters van: de Vrienden van de Groninger Molens, het Gilde van de Vrijwillig Molenaars, afdeling Groningen en Stichting De Groninger Molen. De heer Jaap Slim, voorzitter van de SDGM dankte mede namens de andere voorzitters de voorbereidingscommissie voor het vele werk dat was verzet en voor het mooie resultaat dat die inspanningen had opgeleverd. Hij benadrukte het belang van een goede samenwerking waarbij oprechtheid, respect voor elkaars uitgangspunten en onderling vertrouwen de primaire uitgangspunten moeten zijn. En zag het verschijnen van het gezamenlijke molenblad als een belangrijke stap naar verdere samenwerking.

Velen maakten aansluitend gebruik van de gelegenheid om de molenmakerij van Leen Duijm te bezichtigen, waar geheel handmatig een nieuwe houten vijzel voor *De Helper* werd vervaardigd. Vervolgens werd de terugvaart over het Paterswoldsemeer naar De Twee Provinciën ondernomen.

Wim Veen

Molen nieuws

(De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981)

De Jonge Hendrik (7), Den Andel

Het gaat niet goed met de "verbusselde" buitenroede uit 1962. Hij is hehoorlijk doorgeroest en zal vervangen moeten worden. Aangezien de financiële middelen op korte termijn niet toereikend zijn, zal *De Jonge Hendrik* na het zomerseizoen een tijdje "landmeten" (met een roede draaien). De nog goede zelfzwichtingskleppen zullen naar de "verdekkerde" binnenroede overgebracht worden. De eigenaar, Molenstichting Winsum is druk doende het geld bij elkaar te krijgen voor een nieuwe roede. Door een gift van de bevriende molenaar Steenblock te Spetzerfehn kan de ingangsdeur vervangen worden. Voorts is er enig schilderwerk en herstel aan de kapbekleding nodig.

Veldkamps Meul'n (14),

Bellingwedde,

Niemans Molen (15), Veelerveen en

De Korenbloem (16), Vriescheloo

De vrijwillige molenaars van de molens te Vriescheloo en Bellingwolde hebben overleg gevoerd met de gemeente Bellingwedde. Er is gesproken over het noodzakelijk onderhoud aan de molens in deze gemeente, zodat de veiligheid van de bezoekers kan worden gegarandeerd. Met name de molens van Bellingwolde en Veelerveen verkeren in zorgwekkende staat.

De gemeente heeft toegezegd om de knelpunten te verhelpen en stelt voor dit jaar een bedrag van f 15.000,00 per molen beschikbaar.

In overleg met molenmaker Doornbosch en de bouwkundig medewerker van de Stichting De Groninger Molen, de heer D.J. van der Zee, zal een herstelplan worden opgesteld. Het hekwerk en de stelling van *Veldkamps Meul'n* (14) in Bellingwolde zijn slecht en op *De Korenbloem* (16) in Vriescheloo is het schilderwerk in slechte staat.

In Veelerveen zijn veel problemen: met name de onbetrouwbare stelling baart grote zorgen, ook het hekwerk en schilderwerk moet worden

aangepakt. Wij hopen dat dit jaar een start kan worden gemaakt met de werkzaamheden die zeker in 1998 een vervolg moeten krijgen. In oktober zal wederom overleg met de vrijwilligers plaatsvinden.

Windlust (62), Molenrij

De plannen om tot herbouw te komen van de in 1955 afgebrande molen in deze plaats gaan definitief niet door. Het financiële draagvlak in de omgeving is er te gering voor en bedrijven toonden zich niet erg

Niemans Meul'n te Veelerveen in een voor het oog nog goed verkerende staat van onderhoud.

foto: H.A. Hachmer, 11 juli 1994

toeschietselijk voor sponsoring Een hele grote teleurstelling voor de plaatselijke molenstichting waarin enkele Groninger molenvrienden zitting hebben. De onderdelen, bestaande onder andere uit een gave achtkant van *De Zeemeeuw* uit de Lauwerspolder boven Uithuizen en de gietijzeren bovenas uit Zuid-Holland, zijn inmiddels verkocht aan molenmaker Hiemstra te Tzummarum in verband met de bouw van een grondzeiler-koren-molen op het eiland Vlieland. De nieuwe Vlielandse molen staat reeds vermeld in het onlangs verschenen "Rode Boekje". Een plaatselijke weerman betaalt de bouwkosten geheel uit zijn eigen zak. De transport van de onderdelen naar Friesland heeft op 1 mei plaats gehad.

Fortuna (140), Noordhorn

De Molencommissie Noordhorn bracht dit voorjaar weer haar jaarverslag uit. Uit het verslag blijkt dat de molen, op molendag 1996 ondanks het slechte weer, nog zo'n 170 bezoekers trok. Daarnaast bezochten diverse scholen de molen. Een belangrijk gegeven, want wie de jeugd heeft, heeft de toekomst.

In oktober 1996 had men 10 attributen uit de molen te pronk staan in supermarkt De Boer te Zuidhorn. Vooral de boerenwagen was een blikvanger in de winkel. De Boer had de attributen opgesteld omdat men mee deed aan een landelijke supermarkt competitie van De Boer winkelbedrijven voor de titel "De Boer Beste Supermarkt". Of het aan het molenmateriaal gelegen heeft weten we niet, maar De Boer Zuidhorn won de eerste prijs. De lampionnenkeuring ter gelegenheid van Sint Maarten werd in molen Fortuna gehouden. Voor de kinderen weer een rustpunt en een droge plek, want het weer was met Sint Maarten bijna traditioneel bereslecht.

Naast bovengenoemde PR-activiteiten werd er ook het nodige aan de

Noordermolen (85), Noorddijk
Ander molennieuws dan gebruikelijk van deze molen. Jan Roelof de Haas fotografeerde op 31 maart 1997 rond middernacht Hale-Bopp. Dit, wellicht bij u nog, bekende verschijnsel aan het noordelijk firmament kon gedurende een aantal weken bij helder weer worden aanschouwd. De komeet verkeerde toen op een afstand van 202 miljoen kilometer van de aarde. Gevaar voor inslag was niet te duchten...

molen gesleuteld. De meelbak werd vervangen en er werd een begin gemaakt met een nieuwe meelpijp. Het onderachtkant werd binnen gewit en de stelling geschuurd. Het veldkruis aan de westzijde werd gerepareerd en met het vernieuwen van de oostzijde werd eind '96 begonnen.

Door de molenbouwer werd het achtkant en de kap geteerd en de hoek bovenwiel- bovenbonkelaar weer juist ingesteld zodat de kammen weer goed in elkaar grijpen. Voor 1998 staan een nieuwe staartbalk, een te vervangen lange spruit en korte schoren op het programma en zal men de ingerotte sleuteltukken gelijkvloers en op de eerste zolder moeten vervangen.

Molenromp van Haitsma, Onderdendam

Wij hebben weliswaar een Groninger

achtkant verloren (zie Molenrij), maar in plaats daarvan kregen wij een groot achtkant uit het zo met molenrompen rijk bedeelde Overijssel, te weten de voormalige koren-molen van Rijssen. Het achtkant was welwillend ter beschikking gesteld door de oude molenaar van Rijssen, op voorwaarde dat men zelf voor demontage en transport diende te zorgen. Dat laatste vond plaats op 12 april jl. ten behoeve van de herbouw van Molen Haitsma te Onderdendam, waarvan de stenen onderbouw nu nog resteert. Er moet nog veel aan dit restant gebeuren, want hij verkeert met name aan de westzijde in zeer slechte staat. Men zal dus nog een aantal jaren geduld moeten hebben voordat de wiken boven het dorp Onderdendam weer kunnen wentelen.

Her-ingebruikstelling van *De Jonge Held*

Op vrijdag 30 mei 1997 is door de heer C.J. van Haaften de poldermolen *De Jonge Held* (57) officieel weer ingebruik gesteld. De heer Van Haaften is hoofd van de afdeling monumenten van de gemeente Groningen en verving bij deze gelegenheid wethouder Pijlman, die andere verplichtingen had.

Met prachtig weer, veel zon en geen wind, werd na een korte toespraak door de heer Van Haaften de vang gelicht, de kleppen gesloten en met handkracht de roeden van hun plaats gebracht. Dit alles onder toezicht camera-oog van TV-Noord.

De opening

Rond een uur of vier komen genodigden en andere belangstellenden samen in het nabij de molen gelegen Chinees-Indisch restaurant. Onder het genot van een kopje koffie houdt de voorzitter van Molenstichting Westerkwartier, mw. Ina Martens een toespraak, waarin ze een beeld schetst over de tot

standkoming en het verloop van deze restauratie. Tegen kwart voor vijf gaan allen lopend naar de molen. Er blijkt vrijwel geen wind te staan. De heer Van Haaften is in de archieven gedoken over *De Jonge Held* en noemt hierbij enige jaartallen en bedragen waarvoor deze molen reeds eerder onder "het mes" is geweest. Zo'n opsomming over een tiental jaren geeft het beeld dat een molen een erg onderhoudsgevoelig- en dus duur in onderhoud instrument is. Maar dat is voor velen al een open deur... Gelukkig wordt steeds meer van duurzaam materiaal gebruik gemaakt, waarbij de verwachting geldt, dat een hogere inverstering nu, een besparing in onderhoudskosten op termijn zal kunnen worden bereikt. Door de meerjarenplanningen van tegen-

Bij de Molenaarswoning werd in de pas omgeploegde tuin naar een toespraak van de heer Van Haaften geluisterd.

foto: Henk Berends, 30 mei 1997

woordig moeten moleneigenaren reeds in een vroeg stadium kunnen voorzien wat de restauratie behoefte over een aantal jaren zal zijn.

Daarnaast is de overheid steeds minder scheutig in het beschikbaar stellen van gelden om de molen weer in de oorspronkelijke toestand van vroeger terug te brengen. De vraag die daarbij wordt gesteld is, wat is het uitgangspunt, het doel en het (toeristisch) rendement.

Samen met molenaar Van der Veen licht de heer Van Haaften de vang. Een handeling die voor de camera van TV-Noord nog een keer wordt overgedaan. De kleppen gaan dicht en vervolgens gebeurt er niets. Ook zonder wind draait een zelfzwichter niet. Ook niet als, uit voorzorg, de bovenbonkelaar uit het bovenwiel is genomen. Door met handkracht het wiekenkruis aan te duwen kon de cameraman nog draaiende beelden registreren, maar overtuigend was het niet. Daarvoor moet hij nog maar eens terugkomen. Als het hard waait bijvoorbeeld en Piet volop aan het malen is.

Na de officiële handeling en het bezichtigen van molen de gaan de genodigden terug naar het restaurant, waar onder het genot van een drankje en chinese hartigheid het

Onder toezicht camera-oog van TV-Noord staat de heer Van Haaften op het punt de vang te lossen. Mulder Piet van der Veen kruid de molen nog iets om de weinige wind optimaal te kunnen benutten.

foto: Henk Berends, 30 mei 1997

mentenzorg goedgekeurd plan vanuit was gegaan. Bij het bestuur heerste aan de ene kant de euforie van het aan de slag kunnen, maar aan de andere kant de vertwijfeling van: hoe moeten we het betalen? Plan bijstellen? Gaan schooiën om geld? Van het vastgestelde bedrag van f 215.000,00 wordt daadwerkelijk 80% uitgekeerd door de subsidiegevers. Resteert 20% zelf te betalen met daarnaast de lagere vaststelling van de subsidiabele kosten en de kosten van voorfinanciering. Het bestuur heeft gelukkig kans gezien met behulp van allerlei fondsen, sponsors en instellingen geld los te kunnen weken, om verantwoord het herstel van start te kunnen laten gaan. Een ode aan het bestuur is in dezen zeker op zijn plaats. Temeer daar er nog een tegenvaller van f 45.000,00 overheen komt. Bij het lichten van de kap, bleek het boventafelement en de krui-inrichting van dusdanige kwaliteit te zijn, dat deze vrijwel volledig moest worden vervangen. De tegenvaller is in goed overleg met de gemeente Groningen creatief opgelost. Ook hier alle lof voor de medewerking! De prachtig gerestaureerde molen kan als een kroon worden gezien op het werk wat molenmakers en bestuur hebben volbracht. Door de keuze van materialen en bewerkingen heeft de Stichting er weer een onderhoudsarme molen bijgekregen. Een novum in onze provincie is de toepassing van wit gecoate aluminium zelfzwichtingskleppen. Er is geen zichtbaar verschil met de reeds veelvuldig toegepaste triplex kleppen, maar ze zijn zeker minder onderhouds gevoeliger. De kleppen

zijn geschroefd op bankirai draailatten met RVS-schroeven. Verder zijn alle uitwendige ijzeren onderdelen van de molen verzinkt en opnieuw geleverd, alle uitwendige verbindingen zijn bevestigd met RVS bouten en moeren. Naast deze duurzame werkzaamheden zijn de kap en de vier westelijke velden van het achtkant van Kalebergs riet voorzien, aangebracht door rietdekkersbedrijf Kleinjan en Van der Vegt uit Overijssel. Door het aanbrengen van riet op de kap is de molen weer terug gerestaureerd in de toestand zoals die voorheen was. Een houten kap bekleding behoeft geregeld onderhoud.

De opbouw van de kap is vrijwel geheel vernieuwd van duurzaam hout. Daarnaast is er een nieuwe binnenroede gestoken en opnieuw opgehekt, terwijl de buitenroede is opgeknapt en voorzien van aluminium kleppen. De Van Busselneuzen zijn geheel uitgevoerd in aluminium en ieder end heeft een remklep. De veldmuren, onderloop en de vijzel waren al eerder onder handen genomen. Na deze restauratie kan de molen weer met recht een jonge held worden genoemd. Proficiat. De jonge held zal echter alle "kleppen" moeten bij zetten. De oprukkende bebouwing van het expanderende Groningen komt onheilspellend dichterbij. Hopelijk houden de planologen voldoende rekening met de biotoop en blijft de bebouwing verre van de molen en zijn omgeving.

Naschrift : In De Zelfzwichter nummers 55 en 56 (1989) staan twee verhalen over DE JONGE HELD. Het ene verhaal behandelt de historie van de molen: "De Held 160 jaar jong", en het andere gaat over: "Piet van der Veen, molenaar in hart en nieren". Beide artikelen zijn geschreven door H.A. Hachmer. Deze Zelfzwichters zijn nog voorradig. Zie voor bestelling het Molenwinkeltje in de vorige uitgave.

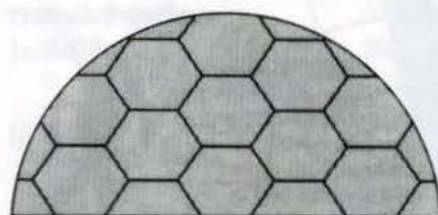
bestuur van harte gefeliciteerd kon worden met het bereikte resultaat.

De restauratie

We schrijven 1994. De molen mag niet meer draaien. Te gevaarlijk. De kap is er erg slecht aan toe. Molenaar Piet van der Veen ziet het gelaten aan, maar er is geen andere keus. De molen is eigendom van molenstichting Westerkwartier e.o. en heeft daarnaast de poldermolens *De Zuidwendinger*, *De Eendracht*, *De Westerhorner*, *De Hilmahuister*, *De Eolus* en de *Zwakkenburger* in beheer. Het is voor deze Stichting (en vele andere) steeds weer een gevecht om de nodige gelden los te weken voor het o zo noodzakelijk onderhoud. Voor poldermolen *De Jonge Held* was reeds een plan tot herstel ingediend. Hierdoor, zo werd verwacht, zou de restauratie wellicht niet meer lang op zich laten wachten. Eerst in 1996 kon aan molenmakerij Dunning opdracht worden gegeven voor herstel volgens het bestek. Het totaal beschikbaar gestelde subsidiebedrag werd uiteindelijk vastgesteld op ruim f 215.000,00. Dat was f 55.000,00 lager dan waar in het door Monu-

LAMON

- Betonrenovatie
- Gevelherstel en -impregnering
- Kelderafdichting
- Houtworm- en zwambestrijding

LAMON

Produktieweg 8 9301 ZS Roden
Telefoon (050) 501 24 00
Fax (050) 501 29 88

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Wij hebben
een grote collectie
geboortecadeaus, zoals:

*kindercouverts,
rammelaars,
spaarpotten,
servetbanden,
paplepels en
geboortebekers
in zilver en pleet.*

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER **REPKO**

Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*
Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33 - 9712 BC Groningen
Telefoon : (050) 312 08 07

DE KAMERSPECIALIST

**HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING**

Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspanden.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.

Eendrachtskade N.Z. 25
9718 BB Groningen
 (050) 313 34 16
Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

P. REITSEMA

AMBACHTELIJK MOLENAAR

*Schipvaart 36
9883 PR OLDEHOVE*

Producent van diverse soorten meel, zoals:

- VOLKOREN TARWEMEEL
- MEERGRANENMEEL
- GEPLETTE TARWE
- ROGGEBOEM
- ROGGE
- HAVER
- LIJNZAAD
- PANNENKOEKMEEL

De molen is voorzien van een pellerij, zodat we
nog de OUDERWETSE GORT voor u hebben.

Molen "De Leeuw"
Oldehove Tel. (0594) 59 16 28

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzak voor: Volkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoerders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
(050) 535 02 15
Haren (Gr)

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

- ⌘ Boerderijen
- ⌘ Villa's
- ⌘ Recreatiebungalows
- ⌘ Tevens golfplaatbedekking
- ⌘ **Molens**
- ⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel. (050) 406 20 39

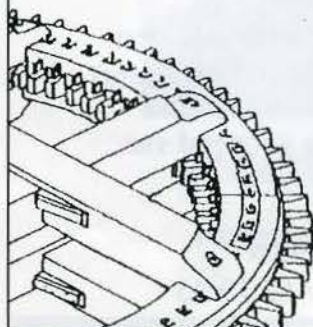
Oude Boerenweg 11 - Glimmen

Molenmakersbedrijf **Molema** V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwebloem
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

geopend:

Di. t/m Vr. 13.30-17.00 uur
Zat. 09.00-12.00 en 13.30-17.00 uur.

Molenaar J.J. Pot
telefoon (0598) 39 49 53

Rabobank

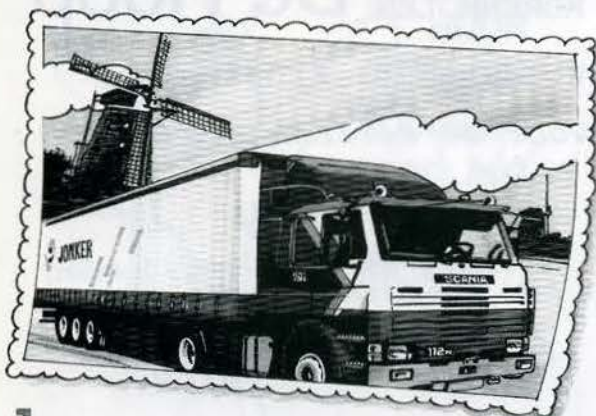
De Kracht van Teamwork

De Rabobank is een bank met een idee. Het idee heet 'samenwerken'. Met wortels in de plaatselijke samenleving heeft de Rabobank als geen ander een lange traditie van samenwerken en bouwen aan relaties.

Van jong tot oud. Dat is meer dan een belofte. Het is onze mentaliteit. Met onze kennis en onze contacten kunnen we op financieel gebied elke vraag voor u oplossen. Wat u ook wilt aanpakken, we helpen u een handje. Met producten, diensten en handige adviezen. Dat is onze kracht: de kracht van teamwork.

Met de Rabobank sta je er niet alleen voor.

OVERAL GEZIEN!

Jonker Veendam is specialist in transport.
Over de weg, per rail en over zee.
Bel voor meer informatie (0598) 65 79 11

JONKER Veendam

Naar windmolen

Joerwert

te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
(ook voor zelfbakkers/sters)

Dinsdag t/m zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur.

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

Verslag Nationale Molendag

Van een drietal vrijwillige molenaars kregen we een verslag binnen over het verloop van de Nationale Molendag 1997. Terugblikkend kunnen we stellen dat het een ietwat, voor fietsers althans, te winderige dag was. Ook bleek Pluvius op deze dag onberekenbaar. Dit was ongetwijfeld van invloed op de bezoekers aantallen die diverse mulders op hun molen telden. In het volgende nummer zullen we u berichten over de activiteiten en deelname van de molens in de provincie Groningen. Door het grillige weer konden er op deze dag fraaie foto's worden gemaakt. De heer Harmut Wessling, auteur van het Ostfriesse molenboek, uit Duitsland bezocht deze dag onze

provincie en schoot er mooie plaatjes, waarvan we er hier één afdrukken.

Molendag op De Jonge Hendrik te Den Andel

Om 9.05 uur ging ik de deur uit en zag al meteen de 'Eva' te Usquert draaien in de verte. Na 10 minuten fietsen ging de deur van het slot, de boel klaar gezet en na een veld ruimend kruien ging de vang los. Zuidwestenwind Bft. 5 met weinig zon. Met een verrekijker tuurde ik de omgeving af naar andere molens. Alleen Pieterburen stond nog stil. De eerste fietsers kwamen al om 10 uur met stempelkaarten van de fietsroute die de Molenstichting Winsum

had uitgezet. Drie minuten later kwam een fotograaf van de Ommerlander Courant langs om dit vast te leggen. Even later kwam een Engelsman op zijn zwaar bepakte fiets langs. Hij had een wereldreis van 5 jaar achter de rug en was op weg van Finland naar huis. Aangezien ik tot 1995 veel fietstochten had gemaakt, klikte het meteen tussen de Brit en mij en we wisselden onze ervaringen uit. Om half 11 ging Pieterburen draaien. Om 13.10 uur ruimde de wind naar WZW en nam iets in kracht toe, zodat er een zak graan gemalen kon worden. De meelverkoop liep als een trein. Het bleef zonnig tot 3 uur 's middags, daarna opnieuw regen en even later ging de wind naar ZZW, die gelijk in kracht afnam. Goed uitkijken met dit weer vandaag. Het was steeds gezellig in de molen, de bezoekers werden zonder problemen rondgeleid. Soms hielp ik kleine kinderen de trappen afdragen. Toen ik de deur om kwart voor zeven dicht deed, had de molen 68 bezoekers gehad (in 1996: 62) en er was 282 gulden in kas bij gekomen. Onder de bezoekers waren vier buitenlanders: de eerder genoemde Engelsman en drie Oostduitsers. Zeer goedgeluimd fietste ik weer naar huis terug, ondanks het niet zo erg mooie weer. 's Avonds kwam Derk Jan Tinga op bezoek en we bespraken wat we die dag gedaan hadden. Al met al ben ik zeer tevreden.

Martin E. van Doornik

Een molentocht door de vrijwillige molenaars van Goliath

Onze molen Goliath was gedurende de Nationale Molendag, zaterdag 10 mei jl. niet bereikbaar in verband met de Eemshaven Motorraces. Daarom hadden we besloten eens

wat molens in de provincie Groningen met ene bezoek te vereren.

Om half tien zijn we vertrokken uit Uithuizermeeden richting ons eerste reisdoel Fransum

Onderweg was Piet van Tongeren van *De Jonge Jan* uit Uithuizen bezig de molen op te tuigen.

In Usquert draaide de *Eva* van Willem Huizinga en Schelte Doornbosch al volledig in de vlaggen z'n rondjes.

De fietstochten beginnen ook al om 9.00 uur. Na een tijdje zagen we de *Hollands Welvaart* ook al in de verte z'n gevlucht in de wind draaien. Deze molen staat in Mensingeweer. Bij Klein Wetsinge zagen we hoe bij de *Eureka* ook de vang net werd opgehaald. Op dit moment was het overwegend zonnig weer, maar in het westen kleurde de lucht reeds donkerblauw. Onderweg zagen we verder nog de *Aeolus* te Adorp en de *Fortuna* te Noordhorn reeds de naam "Molendag 1997" eer aan te doen.

Aangekomen op de *Eolus* te Fransum zagen we de onlangs geridderde instructeur Bernard Dijk reeds op ons afkomen. Overgelukkig met dit eerbetoon vertelde hij ons wat er zo in de afgelopen dagen op hem was afgekomen. Een rondleiding door de molen, een mooi verhaal, even de Zilveren Orde bekijken en we gingen weer verder richting Oldehove. De gerestaureerde *De Leeuw* bleek echter nog te

Harde wind en mooie wolken bij poldermolen *De Eendracht* zijn uit deze foto af te lezen.
foto: H. Wessling, 10 mei 1997

moeten worden voorzien van een nieuwe stelling, waar men al druk mee bezig was geweest in de afgelopen tijd. Ook de tweede molen van Oldehove, de *Aeolus* bleek gesloten, dus we besloten na een kop koffie en een broodje ons roer te wenden naar de *Fortuna* in Noordhorn. Hier kregen we reeds de eerste regendruppels over ons heen, maar de ontvangst door Klaas Hecke en Jan Wecke was allerhartelijkst. Na korte tijd brak er een heuse onweersbui los en de molen werd even aan de bliksemafleider gezet. Na een kop koffie en enkele leuke molenverhalen gaan we verder richting Noordlaren. Onderweg naar Hoogkerk kunnen we door de neerplenzende regen de contouren van *De Jonge Held* maar nauwelijks ontwaren en de bui zet nog even flink door.

Zodra we echter in de provincie Drenthe aankomen, klaart het weer

flink op en in een heerlijk zonnetje zie we op ruime afstand oliemolen *Woldzigt* van Janko Doornbosch boven de bomen uit rustig z'n rondjes draaien en doorgereden doet ook de *Paiser Meul* met gesloten kleppen z'n best in de luwe wind z'n rondjes te trekken.

Verder richting Noordlaren zien we nog *De Wachter* en de *Boezemvriend* in de felle zon draaien.

Op *De Korenschoof* aangekomen is Thijs de Jong samen met z'n collega vrijwilliger aanwezig, maar met het bezoek valt het wat tegen. We krijgen nog een demonstratie zeilen voorleggen en na een rondgang door de molen gaan we weer verder

richting Groningen. Aangekomen bij het Paterswoldse Meer worden we hartelijk ontvangen door Leen en Gré Duijm en na een paar heerlijke pannenkoeken en thee kunnen we er wel weer een paar uurtjes tegen. *De Helper* is net op tijd voor deze molendag nog voorzien van een nieuwe vijzel, het treurig overschot van de oude ligt nog voor de molen. Even na 3 uur gaan we terug richting huis en ons volgende doel zal *De Hoop* te Garsthuizen zijn. Onderweg zien we nog de *Wilhelmina* van HendrikJan Berghuis draaien, evenals de *Krimstermolen* van Hans Wolthuis, *De Noordermolen* van Ties Kalk, de *Langelandster* van Harmannus Noot, de *Germania* te Garmerwolde en in het verre zonlicht kunnen we nog de *Olle Widde* van Ten Post zien schitteren. Verderop in het westen draait de *Grote Geert* nog hoog boven de bomen er lustig op los.

Aangekomen bij *De Hoop* is deze molen natuurlijk ook op deze molendag volop in bedrijf. Dick Wijchgel, Jan Bisschop, Mark Bakker en drie vrijwilligers in opleiding zijn de hele dag al bezig met tarwe en gerst te malen. Alleen met het bezoek valt het wat tegen. Onze laatste molen, die we gaan bezoeken is *Windlust* te Zandeweer. Hier zijn minstens honderd bezoekers geweest, die de koffie en de pannenkoeken hebben geproefd en ook de molenaar Piet van Dijken was tevreden over deze geslaagde dag. Om half zes waren we weer terug van onze geslaagde molendag over het Groninger- en een stukje Drentse land, waarbij we veel verschillende soorten weer hebben meegemaakt, vele vriendelijke collega vrijwilligers hebben ontmoet en de contacten nog eens weer hebben verstevigd. ✕

Ida Wierenga en Bart de Haan

Molendag 1997

Zaterdags, om tien uur in de morgen
gingen we rijden, zonder zorgen
Om wat van de molens te gaan zien.
De wind was goed, het weer nog te bezien.
Om half elf kwamen we te Wedderbergen aan.
We zagen Joop Bierhof al bij de molen staan.
De wieken waren langzaam aan het werk gekomen,
maar er is daar veel last van hoge bomen.
Het water zagen we door de vizel gaan,
die loopt altijd, want er zit geen zwaibalk aan.
Na een praatje met de molenaar
waren wij bij de eerste molen klaar
en gingen we naar Wedderveer
en zagen we de spinnekopzaagmolen voor de eerste keer.
Hij was niet open met molendag,
omdat de eigenaar problemen zag,
want de restauratie is nog niet klaar.
Dus dan op de Groninger Molendag maar.
In Vriescheloo waren we om een uur of elf.
De molenaar Jan Hazelhoff begroette ons zelf.
Hij was met Siemon Dikstaal en Harm Prenger aan het frutselen
om een maalstoel voor veevoer klaar te knutselen,
die ze van een boer in bruikleen hadden gekregen.
In 1920 waren die dingen een zegen,
omdat er toen electriciteit kwam
en de boer dat veel werk ontnam.
Nu mogen zij die maalstoel repareren
en in de molen demonstreren.
Ook stond er een molen, uit Duitsland gekomen,
voor het breken van paardebonen.
Dat apparaat had verticale stenen.
Als je dat ziet dan zou je menen
dat dit in de praktijk niet werkt,
maar na wat uitleg heb ik gemerkt
dat het toch werkelijk wel kon.
Wij zijn dat niet gewend, dus lijkt dat stom.
Na het drinken van koffie en cake
gingen we verder in die streek
en kwamen we in Veelerveen,
maar wat een verdriet, er was geen een.
Geen blauwe wimpel en geen vlag
en dat op de Nationale Molendag!!!
Dus zat er voor ons niets anders op
dan verder te gaan, naar de volgende stop.
Bellingwolde was aan de beurt.
De zadelmakerij, veel van geheurd.

Entree ontvangen vonden ze fijn,
maar mag er dan ook iemand zijn
om het één en ander uit te leggen?
We zijn er geweest, dat kunnen we zeggen!!
Na een bezoek aan het snelbuffet
en een zak vol eten met "je van het"
zijn we naar de molen gegaan
en lekker in het zonnetje staand
hebben we het "je van het" gegeten
en met de molenaar André Schuthof de tijd versleten.
Hij had nog geen bezoekers gehad,
om 13.00 uur kruisten wij als eersten zijn pad.
Zijn hulp, Henk Vos, had het af laten weten,
maar misschien was hij het wel vergeten.
Jammer dat er zo weinig mensen zich lieten zien.
Volgend jaar iets organiseren misschien?
Bij en in de molen is er ruimte genoeg,
dan heb je ook eer van je gezwoeg
en dan denken de Bellingvolders heel spontaan:
'Hé, we hebben hier een MOLEN staan.'
Na wat heen en weer gepraat
gingen we met toeristische vaart
richting Ganzedijk, maar o jee,
neem nooit mijn zoon als prive-chauffeur mee.
Hij zag het bordje Beerta wel staan,
maar vergat links af te slaan.
Dus gingen we via Nieuwe Schans,
maar kregen onderweg wel de kans
om koolzaadvelden in bloei te zien staan.
Dat deed mijn Hogelandster hart sneller slaan.
Via Drieborg zijn we in Ganzedijk gekomen
en een kijkje bij molenaar Gerda Koster genomen.
Erg druk was het er niet geweest,
maar ze verheugde zich nog het meest
dat een nieuwe leerling zich had opgegeven
om zijn hart aan de molen te geven.
Mijn zoon is in de meeste molens boven geweest,
maar ik blijf wel beneden, ik heb hoogtevrees.
Al met al was het een leuke dag,
ook al was het weer van slag.
Nu op naar de Groninger molendagen
en zullen we om mooi weer vragen.
Daar trekt men meer bezoekers mee
en zijn de molenaars ook tevree.

Sietie Spijk en Floris van Dijk

Invoering Brm 1997

loket voor de burger. De gemeenten berekenen de subsidiabele kosten en de minister stelt deze kosten vast.

Per 16 juni 1997 wordt het nieuwe Besluit Restauratie Rijks Monumenten -Brm 1997- van kracht. Dit besluit gaat het bestaande Brm vervangen dat omstreeks 1988 werd ingevoerd. Er gaat nogal wat veranderen met betrekking tot de restauratie van de molens. Kernpunt van deze nieuwe regeling is dat het beschikbare restauratiegeld wordt verdeeld op basis van de reële restauratiebehoefte van de monumenten en niet meer op basis van het aantal monumenten in een gemeente. Teneinde objectief de restauratiebehoefte vast te kunnen stellen is een methodiek van behoefte-raming vastgesteld. Deze raming wordt in de maanden mei, juni en juli gedaan en staat dan voor de komende vier jaar vast. Het is dus van groot belang dat de vaststelling van deze restauratiebehoefte goed gebeurt en van voldoende kwaliteit is. De afgelopen maanden zijn de gemeenten geïnstrueerd op welke wijze de ramingen moeten worden uitgevoerd. De behoefte-ramingen moeten voor 1 augustus 1997 door de gemeenten bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg ingediend worden. Elke gemeente heeft van de RdMz een lijst van objecten gekregen die voor opname in aanmerking komen. Gemeenten kunnen aan die lijst naar eigen inzicht monumenten toevoegen, waaraan het een en ander moet gebeuren, anders is er immers geen behoefte. Voor de eigenaar van de molen is het van belang na te gaan of zijn molen(s) de komende jaren herstel heeft(en) en in dat geval de molen(s) meegenomen wordt(en) in de behoefte-ramingen. De eigenaar kan dit bij de gemeente navragen en eventueel aandringen op een opname, indien de molen niet voorkomt op de genoemde RdMz-lijst. De behoefte-

raming van de molen levert geen concreet begrotingsbedrag op van de kosten van herstel of een recht op een restauratiesubsidie. Voor de subsidie moet de eigenaar een aanvraag bij de gemeente indienen. De behoefte-raming is van groot belang voor het bepalen van de budgetten waaruit t.z.t. subsidie-toekenningen worden gedaan. Indien een moleneigenaar nog niets van zijn gemeente heeft gehoord over een opname is het raadzaam de gemeente hierover te benaderen.

De subsidiepercentages voor restauraties worden verlaagd met 10 procentpunten. Hiertegenover staat de mogelijkheid gebruik te maken van de wat gunstiger voorwaarden bij het Nationaal Restauratiefonds om de subsidie voor te financieren. De minister kent subsidies toe en baseert zich daarbij op door de budgethouders opgestelde restauratie-uitvoeringsprogramma's. In de provincie Groningen zijn alleen de gemeenten Groningen en Winsum en de provincie budgethouder. De provincie is budgethouder voor alle overige 23 gemeenten. Hiermede wordt het mogelijk gemaakt dat ook in kleine monumentengemeenten grotere restauraties van de grond te krijgen. Per budgethouder wordt een drietal budgetten gereserveerd: één voor woonhuizen en boerderijen, één voor kerken en één voor de overige monumenten. De molens vallen onder de categorie overige monumenten. Bij het opstellen van het provinciaal restauratie-uitvoeringsprogramma houdt de provincie rekening met de prioriteiten van de niet-budgethoudende gemeenten. Voor de burger blijft de uitvoering in belangrijke mate ongewijzigd: de gemeente blijft in alle gevallen het

Overgangsregeling

Met het inwerking treden van het Brm 1997 wordt het (oude) Brm ingetrokken. Het is echter nadrukkelijk zo dat op subsidieaanvragen die voor 16 juni 1997 zijn ingediend het oude Brm van toepassing blijft. De aanvragen waarvoor geen subsidietoezeggingen zijn gedaan of nog geen aanvragen zijn ingediend is het Brm 1997 wel van toepassing.

Bijzondere subsidieverstrekking 1997

Op grond van deze regeling kan in 1997 aan de eigenaar van een beschermd monument waarvan het casco naar het oordeel van de minister van OCW in een zodanig slechte staat bevindt dat het voortbestaan van dat monument in gevaar is kan subsidie worden verstrekt. Voor de overige monumenten is hiervoor f 10 miljoen beschikbaar. De aanvraag dient voor 16 juni 1997 worden ingediend en met de restauratie dient voor 1 oktober a.s. te kunnen worden begonnen.

Informatie

Voor nadere informatie omtrent de restauratiesubsidies van molens kunt u zich richten tot uw gemeente, de Stichting De Groninger Molen en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Onderhoudssubsidie voor molens
De BROM-regeling voor onderhoud van de molens wordt eveneens aangepast. Het is echter bij het ter perse gaan van dit blad nog niet bekend hoe dit precies gaat uitpakken. Bekend is dat de onderhoudssubsidie wordt verhoogd van 40 naar 50 %, maar over welk bedrag is nog niet bekend. In de volgende uitgave van dit blad hopen wij u hierover meer te kunnen berichten. ✂

Verslag van de voorjaarsvergadering

Op 23 april werd in het Postiljon-hotel te Haren de voorjaarsvergadering gehouden. Dit keer had men concurrentie van koning voetbal, maar toch hadden nog zo'n veertig leden de moeite genomen om naar Haren af te reizen, onder hen de heer W.O. Bakker uit Harkstede. Hij dankte iedereen voor de aandacht en de kaarten die hij tijdens zijn ziekbed en herstelperiode mocht ontvangen.

Op de vergadering kwam de *Nieuwe Zelfzwichter* aan bod. De voorbereidingscommissie werd bedankt voor het vele werk. Een bekroning op de samenwerking tussen Stichting, Gilde en Vereniging. Op 25 april zou het eerste nummer van "De Nieuwe Zelfzwichter" aan gedeputeerde

Mirjam de Meijer worden overhandigd.

Aandacht ook voor de wervingsactie voor nieuwe vrijwillig molenaars. Deze bleek succesvol. Ongeveer 26 kandidaten hadden zich tot dan toe gemeld. Zelf de landelijke pers kwam op het tekort aan vrijwillig molenaars af. Er gingen zelfs geruchten dat men in Groningen molenaar kon worden tegen minimumloon en vrij wonen in naastgelegen mulderswoning. Mensen die hier naar informeerden werden al snel uit de droom gehaald. Men kon alleen gratis proeflessen volgen. De eerste proeflessen zouden op 24 mei worden gehouden.

De archiefcommissie heeft ondertussen definitief onderdak gevonden in

het Waterschapshuis te Appingedam. Het archief is elke dinsdag toegankelijk.

Op een vraag uit het publiek wat anno 1997 nog de rol van de provincie in het molengebeuren is, werd geantwoord dat deze nog slechts projectmatig mee zal werken aan restauraties. Er wordt niet meer meebetaald aan onderhoud. Het rijk wil de financiële rol van de Provincie verder terug dringen.

Na de pauze was het tijd voor twee molenfilms uit de verzameling van de heer C.E. van der Horst. De film over de bootmolen te Kuklin werd ondanks het onverstaanbare engelse commentaar, goed gevolgd. Ook de film over Zaanse molens leverde sfeervolle beelden op, maar de filmer verviel wel telkens in herhaling, doordat diverse beelden over hetzelfde onderwerp meerdere malen het scherm passeerden. Om kwart over 10 volgde de afsluiting van de vergadering door voorzitter Ties Kalk. De volgende dag zou blijken dat molen/voetbal-liefhebbers beter naar Haren hadden kunnen rijden.

Jaarverslag 1996

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Leden

Het aantal leden is gelijk gebleven t.o.v. 1995. Per 31 december 1996 zijn er 746 leden terwijl er eind 1995 743 leden waren ingeschreven. De vereniging streeft naar een verdere groei van het aantal leden.

Voorjaarsvergadering

De algemene ledenvergadering is op 25 april in Haren gehouden. De vergadering is goed bezocht. Voorzitter Kalk heeft tijdens deze vergadering

uitleg gegeven over de activiteiten van de vereniging en de samenwerking met het Gilde van Vrijwillige Molenaars en de Stichting De Groninger Molen. Mevrouw Tiemens en de heren Duursma en Humbert waren aftredend en niet herkiesbaar. In de vacatures zijn benoemd de heren Korf en Wolthuis. De heer W.O. Bakker is met algemene stemmen tot erelid benoemd. De vereniging heeft tijdens de vergadering haar eerste huishoudelijk reglement aangenomen.

Na de vergadering heeft de heer J.C. van Driel een inleiding gehouden over zaagmolens.

Najaarsvergaderingen

De najaarsvergadering voor leden en belangstellenden is op 14 november gehouden in zalencentrum De School te Ten Boer. De voorzitter, de heer Kalk, heeft tijdens deze vergadering uitleg gegeven over de activiteiten van de vereniging. Vervolgens werd door de heer Dijk een diaserie van dia's van de

heer Bakker vertoond met uitgebreide toelichting over de molens in centraal Groningen.

Om de werkzaamheden van de vereniging te bespreken is er op 21 november een beleidsvergadering gehouden in Hoogkerk. De begroting en het jaarplan 1997 zijn tijdens deze vergadering besproken en goedgekeurd. In de nog bestaande bestuursvacature is mw. Westerdijk benoemd, die penningmeester van de vereniging is geworden.

Excursie

In 1996 is er door de excursiecommissie, bestaande uit de heren Koster en Humbert, een excursie georganiseerd naar enkele molens in Gelderland, o.a. de torenmolens van Zeddam en Zevenaar. Er hebben 58 mensen deelgenomen aan de excursie. Voor een uitgebreidere verslaggeving van de reis wordt verwezen naar De Zelfzwichter.

Voorlichting over molens

De vereniging heeft in samenwerking met Stichting De Groninger Molen en het Gilde van Vrijwillige Molenaars een PR-commissie ingesteld die de publiciteit over molenzaken gaat aanpakken.

Archiefcommissie

De archiefcommissie heeft in 1996 met twee vrijwilligers weer veel werk verricht. Het sorteren en archiveren van krantenknipsels, foto's, dia's en ansichtkaarten. De molengegevens van wijlen de heer Van der Veen zijn inmiddels opgenomen in een computerbestand. Het archief is uitgebreid met de stukken van de voormalige Provinciale Molencommissie en een aantal foto's en ansichtenverzamelingen. De gegevens zijn waar nodig uitgebreid en hernummerd. In de provincie zijn totaal ruim 1100 molenlocaties geweest. Het archief van de vereniging is ondergebracht in het waterschapshuis te Appingedam, waar het voor een ieder op vrijwel elke dinsdag te bekijken is. Voor enkele molenactiviteiten is onderzoek gedaan naar de historie van de betreffende molen. Veelal zijn er op een kaart de molens in de gemeente aangegeven. De molengegevens zijn ook per huidige gemeente gesorteerd.

Ook de uitleen van fotolijsten van vele Groninger molens en de tekeningen van Sipman wordt door de vrijwilligers, de heren Vos en Venema geregeld. In de archiefcommissie hebben zitting de heren Bakker, Eisses, Van der Horst, Venema, Vos en De Vries.

Molendagen

De Nationale Molendag is gehouden op zaterdag 11 mei 1996. Er hebben weer vele molens in onze provincie gedraaid.

Op zaterdag 8 en zondag 9 juni is een provinciaal molenweekend georganiseerd op initiatief van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Stichting De Groninger Molen en onze vereniging.

De Zelfzwichter en de redactiecommissie

Ons kwartaalblad De Zelfzwichter is van groot belang voor de informatieuitwisseling met de leden van de vereniging. Er hebben weer vele artikelen in De Zelfzwichter over verenigingsactiviteiten, het onderhoud en de restauraties van de Groninger molens, de geschiedenis van een aantal molens, molenactiviteitenkalender, besprekingen van vele boeken die in 1996 zijn verschenen. Dankzij de gezamenlijke inspanning van de redactie en van andere auteurs die frequent dan wel incidenteel hun bijdrage leveren, blijft De Zelfzwichter een blad waar de vereniging trots op kan zijn. De redactie bestaat eind 1996 uit de heren Hachmer (hoofdredacteur), Bakker, Berends (lay-out) en Van Dijken.

In 1996 is een commissie van de vereniging, het Gilde van Vrijwillige Molenaars en Stichting De Groninger Molen werkzaam geweest om te bekijken of er een gezamenlijk molenblad kan worden uitgegeven. De werkzaamheden zijn begin 1997 afgerond met de uitgave van De Nieuwe Zelfzwichter.

Werkgroep molenroutes

Het bestuur heeft een werkgroep molenroutes ingesteld die bestaat uit de heren Kosmeier, Koster en Wolthuis. Er zullen een aantal routes worden samengesteld waarin ook andere bezienswaardigheden worden opgenomen.

Molens

Het is verheugend dat er in de finan-

cieel moeilijke tijden toch nog een aantal molens worden opgeknapt. Enkele molens staan echter nog steeds stil doordat de onderhoudssituatie van de molens het niet toe laat dat ze kunnen draaien.

Bij het molenrestant van *De Widde Meulen* te Ten Boer is in 1996 de paardestal hersteld. Het is de bedoeling dat er in de toekomst een molenmuseum zal worden ingericht. De gemeente Ten Boer heeft hiervoor al (beperkt) geld beschikbaar gesteld.

Jaarplan

In het jaarplan zijn de voornemens van de vereniging opgenomen. De vereniging streeft er onder meer naar om enige verdwenen molentypen in het Groninger landschap terug te brengen.

De biotoop rond diverse molens geeft reden tot zorg. De biotoopwachters zijn met de vereniging De Hollandsche Molen actief in de procedures van bestemmingsplannen. De vereniging wil deze werkzaamheden gaarne ondersteunen om hiermede te voorkomen dat de molens in de toekomst slechter of in het geheel niet meer kunnen draaien en malen.

Contacten met andere molenorganisaties

In 1996 is er veel tijd besteed aan overleg met Stichting De Groninger Molen en afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Er is sprake van een goede samenwerking. De heer Kalk is verkozen tot dagelijks bestuurslid van Stichting De Groninger Molen.

Ondanks protesten van onder meer onze vereniging heeft de provincie de onderhoudsbijdrage voor molens helaas gestopt.

Jaarlijks wordt in samenwerking met het Gilde van Vrijwillige Molenaars een "Lijst met contactadressen van Groninger Molens" opgesteld en als bijlage bij De Zelfzwichter aan de lezers toegezonden.

Het bestuur

Het bestuur en het dagelijks bestuur vergaderen steeds één keer per twee maanden. Bestuursamenstelling per 31 december 1996: Kalk (voorzitter), De Vries (secretaris), mw. Westerdijk (penningmeester), Korf, Kosmeijer, Koster, Rubingh, Vos en Wolthuis leden.

Op bezoek bij... (1)

Eén van de weinige warme dagen in Mei, de 17e, vragen we ons af: "Zal er wel iemand zijn?". Kom op, we stappen op goed geluk in de auto. Samen met mijn dochtertje rijd ik door Oude Pekela richting Blijham. Het landschap lijkt ineens een stuk groener dan tijdens de regenachtige dagen ervoor. De dorpen Bellingwolde en Vriescheloo, "Vrieskelo moet je zeggen"; bromde een Grunniger me ooit eens toe, liggen er al weer lommerijk bij. Misschien wel te lommerijk voor "De Korenbloem". Ja, molen "De Korenbloem" te Vriescheloo, is ons doel. Wie goed kijkt kan deze "Korenbloem" het gehele jaar door al zien staan vanaf de weg Blijham-Bellingwolde, maar het groen rukt op.

Bij de molen aangekomen blijkt deze open te staan. "Vrij te bezichtigen". Molenaar Harm Prenger komt er al aanlopen. Samen met Jan Hazelhoff en Simon Dikstad vormt hij de bemanning van de molen. De laatste zijn op deze warme dag niet aanwezig. Harm Prenger mag zich sinds oktober 1997 molenaar noemen, Simon is nog in opleiding. Volgens Prenger is het wel allemaal erg toevallig dat hij vrijwillig molenaar is geworden. Tot oktober 1992 was hij nog akkerbouwer te Vriescheloo. Zijn gezondheid en de niet al te rooskleurige toekomst voor akkerbouwbedrijven in het algemeen bracht hem er toe om iets anders te gaan zoeken. Wat het ook zou worden, een ding stond vast, het moest en zou iets in de directe omgeving van Vriescheloo zijn. Het toeval wilde dat naast de molen al

De in 1895 gebouwde Korenbloem was van 1803 tot 1895 werkzaam als oliemolen in Scheemda.

Prentbriefkaart, coll. H.A. Hachmer

meer dan een jaar een woonhuis-annex pension te koop stond. Dit leek hem en zijn vrouw Ankie wel wat. En zo was pension "Stee en Stoetje" weer bemand. Voor molens had Harm zich tijdens zijn akkerbouwperiode niet zo erg geïnteresseerd. Hij vond het mooi dat ze er stonden. Ze sierden het landschap, maar daar hield het mee op. Zo dicht bij de molen stak het molenvirus hem toch aan. Hij besloot de cursus voor vrijwillig molenaar te gaan volgen en heeft nu dus het diploma op zak.

We gaan met hem de molen binnen. Ondertussen is er nog een man met enkele kinderen aan komen fietsen. De bij de molen verkochte ijsco blijkt in trek, maar pa en de kinderen gaan ook mee in de molen. We lopen met zijn allen naar boven. Op de eerste verdieping, de maalzolder!!!, staan diverse landbouwwerktuigen opgesteld. Op de muur zien we een in rood geschilderde standerdmolen en een stellingmolen. Deze zijn aangebracht door molenaar J. Sanders vertelt Harm Prenger ons.

Hij kwam van standerdmolen "De Pasmolen" te Sluis. Sanders hield blijkbaar van rood (ossebloed) en heeft een verdieping hoger (steenzolder) de balken voorzien van een kleurtje en zijn naam op een van de balken aangebracht. Jacob Sanders werd in 1943 opgevolgd door zoon Marinus. In 1944 brak een roede en de molen heeft lange tijd met één roe gestaan. In 1967 werd "De Korenbloem" door de gemeente overgenomen.

Weer beneden gekomen gaan de giften in het potje. Dochterlief wil ook nog een ijsje. Een dag later praat ze nog over de ijscomolen. Vriescheloo en de ijscomolen zijn inderdaad een bezoekje waard. Molen "De Korenbloem" maakt behoorlijk veel draaiuren en u bent altijd van harte welkom. Op naar Oost-Groningen dus.

Verstild verleden (21)

In de vorige eeuw waren er in de provincie vele houtzaagmolens te vinden. Op sommige houtstekken werd al meer dan een eeuw gezaagd. Zo ook op het terrein van de houtzagerij van Toxopeus te Opwierde/Appingedam.

Een oude prentbriefkaart toont ons een nostalgisch beeld. Een visser beproeft zijn geluk, de molen draagt sporen van verval. De binnenroede is reeds verdwenen.

Wie heden ten dage op de plaats van de fotograaf zou gaan staan kijkt naar de fabriekshallen van de Waukesha Engine Division, de opvolger van de roemruchte Bronsmotorenfabriek.

De molen van Toxopeus werd in 1904 gesloopt door molenbouwer I.

Wiertsema. Wellicht is het achtkant door deze molenbouwer weer ergens anders hergebruikt. Met de sloop kwam dus een einde aan een lange traditie van houtzagen op deze locatie.

Het begon waarschijnlijk rond 1781. Omstreeks dat jaar werd houtzaagmolen *Zeerust* gebouwd voor de familie K. Verkade en Zoon. Scheepshellingen zullen goede afnemers zijn geweest van het gezaagde hout. In 1821 was een zekere Hemme Jans van Bolhuis eigenaar. Onder zijn beheer ging op 5 april 1826 *Zeerust* geheel in vlammen op.

Herbouw vond in hetzelfde jaar plaats. Bolhuis liet de nieuwe molen uitrusten met drie zaagramen.

In 1840 werd de molen overgenomen door Tjark Geerts Toxopeus. Nog geen zeventien jaar later, in de nacht van 6 op 7 januari 1857, ging de molen weer in vlammen op. Toch liet men de moed niet zakken. In hetzelfde jaar werd wederom een nieuwe molen gebouwd. Deze molen bleef tot de sloop in 1904 eigendom van de familie Toxopeus. Overigens zijn bij de sloop niet alle sporen van het verleden gewist. Het oude muldershuis is nog steeds aanwezig!

Houtzaagmolen *Zeerust* te Appingedam, kort voor de sloop.

foto: collectie Cewestelijk Historisch Museum Appingedam

Over een molenverzameling

1 We beginnen deze lijst met een wel heel bijzonder boek, een geheel tweetalig (Frans-Nederlands) molenboek "Travailler au moulin/ Werken met molens" m.m.v. Yves Coutant, Jean Bruggeman, Lieven Denewet e.a. Een gezamenlijke uitgave van de Werkgroep West-Vlaamse Molens (W.W.M.) en de Association Reginolae des Amis des Moulins du Nord/Pas-de-Calais (ARAM). Doornik 4e kwartaal 1996 - 200 pagina's met talrijke afbeeldingen, veelal in kleur. Prijs 1.100 BEF of f. 67, — porto inbegrepen. Te bestellen bij de Werkgroep West-Vlaamse Molens vzw, Maria van Bourgondie-laan 47B - 8000 BRUGGE.

Het fraaie boek in harde omslag behandelt wind- water en rosmolens in Vlaanderen (Frans en Belgisch) als bijvoorbeeld de historie, molenfuncties, de werking, het koren, het weer, bescherming in beide gewesten enz. Tot slot is opgenomen een inventarislijst van de belangrijkste molens in het gebied, erg handig voor bezoekers en vakantiegangers en een lijst van Nederlandse en Franse technische termen. Kortom er valt heel wat te genieten met dit boek!

2 "375 jaar wieden tussen wind en water" is een jubileum uitgave voor watermolen *De Vlieger* te Voorburg, één van de oudste gebouwen in deze Zuid-Hollandse gemeente. Het is een fraai verzorgd boekje in vierkante vorm geworden (afm. 230x230 mm) 62 pagina's met fraaie zw/w afbeeldingen. We komen

uit het boekje te weten dat de molen niet minder dan drie keer werd verplaatst. Laatstelijk in 1989. Dat deze jongste verplaatsing noodzakelijk bleek, blijkt wel uit de foto's. Aanbevolen! Verkrijgbaar bij de Historische Vereniging Voorburg Van Deventerlaan 51 - 2271 TW Voorburg. De prijs bij voorintekening bedroeg in november 1996 f 17,50 inclusief portokosten.

3 Ter gelegenheid van de voltooiing van de restauratie van de paltrok-houtzaagmolen *De Otter* te Amsterdam (september 1996) is een goed verzorgde brochure versche-

Molen *De Vlieger* te Voorburg in 1954. Nadien zou de biotoop van deze molen nog aanmerkelijk verslechteren.
foto: I.J. de Kramer, coll. C.E. vd. Horst

nen met als titel "Stichting houtzaagmolen *De Otter*. Een cultureel erfgoed in de stad Amsterdam". 27 pagina's en zw/w geïllustreerd met foto's en tekeningen. De vergrote omslag bevat een kleurentekening anno ca. 1870 met niet minder dan 22 molens, grotendeels zaagmolens, waarvan de namen genoteerd staan. De eenvoudige korte tekst is van D. van Leeuwen. Een leuk bezit, dit boekje. De prijs bedraagt f 15,70, inclusief porto. Aanvragen bij de Stichting Houtzaagmolen *De Otter* - Gillis van Ledenberchstraat 78 - 1052 VK Amsterdam.

4 De historische Vereniging "t Olster Erfgoed" te Olst heeft een aardig boekje uitgegeven met als titel: "De Bökkers Mölle en andere molens in de gemeente Olst" - 48 pag.'s - zw/w geïllustreerd. Olst - september 1996 - prijs f 27,75 incl. porto. Verkrijgbaar bij bovengenoemde vereniging - postgiro 39 24 613. Behalve de historie van *De Bökkers Mölle*, gerestaureerd in 1996, komen ook de 3 andere molens en de 3 maalderijen in de gemeente aan bod. Een wandelkaart uit 1913 (!) laat zien waar al deze molens staan en/of stonden. Keurig verzorgde uitgave met als extra hoofdstuk een

Molen De Vlieger op de nieuwe locatie. Deze foto dateert van 1995.

ansichtkaart coll. C.E. vd. Horst

artikel over de scherp-of bilmachine voor molenstenen, door G.J. Aberson.

5 Hoewel geen molenboek in de ware zin des woords, is ook voor onze liefhebberij veel op te zoeken in de nieuwe reeks "Monumenten in Nederland". In deze boeken wordt per provincie een overzicht gegeven van alle waardevolle monumenten in ons land. De serie komt en is tot stand gekomen in samenwerking met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Per dorp of stad wordt

een geschiedkundig en architectuur-historisch overzicht gegeven van niet alleen de oude bouwkunst maar ook uit de periode 1850-1940. Plattegronden, bouwtekeningen en talrijke foto's, begeleiden de tekst. Een bewonderenswaardig bezit, een onuitputtelijk naslagwerk!! Tot op heden verscheen: Deel 1 - UTRECHT - 352 blz. - ISBN 90 400 97577 - Prijs f 95,- Uitgeverij Waanders - Zwolle. De reeks wordt in de komende jaren voortgezet.

6 Ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de Stichting tot instandhouding van Molens in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden (de stichting met de lange naam) verscheen een uitvouwbare folder met alle molens in de

Alblasserwaard en Vijfheerenlanden. De fraaie folder (in kleur) beschrijft en beeldt af 38 molens en een molenloods en is verkrijgbaar door overmaking van f 2,50 voor het eerste exemplaar en f 1,- voor elk exemplaar meer, op postgirorekening 36613 van J.L.J. Tersteeg - Spuistraat 589 - 2987 TW Ridderkerk.

7 In 'De Zelfzwichter' nummer 74 (juni 1994) vestigde ik de aandacht op de leuke bouwbriefkaarten uitgegeven door de landelijke Vereniging De Hollandsche Molen te Amsterdam. Er waren toen een achttal van deze briefkaarten verschenen. Inmiddels is het aantal uitgebreid tot twaalf stuks. Erbij kwamen:

nr. 04.059 torenmolen *De Zwaan* te Lienden - prijs f 3,30

nr. 04.089 paltrokmolen - prijs f 3,30

nr. 04.102 walmolen *Rijn en Lek* te Wijk bij Duurstede 2 briefkaarten per molen - prijs f 6,-

nr. 04.026 zeskante stellingmolen 3 briefkaarten per molen - prijs f 6,-.

Verkrijgbaar bij bovengenoemde vereniging te Amsterdam. Postgiro 11.35.90 met vermelding op het strookje van het artikelnummer.

8 Het nieuwe 'Rode Boekje' 10e druk van het Nederlandse molenbestand, nu losbladig in ringband Overzicht van alle nog aanwezige wind- en watermolens, gerangschikt per provincie en alfabetisch op plaatsnaam. Begin april 1997 verscheen de tiende druk van wat in de wandeling "Het Rode Boekje" wordt genoemd. Het gaat om een geheel herziene uitgave, als vanouds verzorgd door de heer E. Zwijnenberg. Nieuw van deze tiende druk is de uitgave in losbladige vorm in een vierringsband. Dit opent de mogelijkheid om met enige regelmaat aanvullingen, wijzigingen en correcties uit te geven, die door de abonnees kunnen worden ingevoegd. Daarmee voorkomen we dat de liefhebbers om

Molen Boks (1720-1931) te Olst. De geschiedenis van deze molen wordt beschreven in het boekje "De Bökkers Mölle".
foto: coll. C.E. vd. Horst

de paar jaar weer min of meer gedwongen worden een geheel nieuwe druk aan te schaffen. In deze tiende druk is (bij de windmolens) weer een nieuwe rubriek opgenomen, namelijk de inrichting van de molen (vijzel, scheprad, aantal koppels maalstenen etc.). Het aantal verbeteringen, aanvullingen etc. belooft, sinds de 9^e druk uit 1992 meer dan duizend. De nummering en bladzijdeverwijzing is aangepast aan de nieuwe Overijsselse, Limburgse en Zeeuwse molenboeken. Bij deze provincies staan echter ook de oude nummers nog vermeld. Ook het hoofdstuk "Statistische gegevens" is geheel herzien, met nieuwe grafieken, taartpunt-diagrammen etc. betreffende molentypen, stelling- en belthoogtes, bedekking van romp en kap, soorten eigenaren etc. Gemeentelijke herindelingen zijn verwerkt tot en met 1 januari 1997.

Het molennamenregister is aanzienlijk uitgebreid; het bevat niet alleen de namen van windmolens, maar

ook van de "Kleine Molens" en de watermolens. En ook oude, niet meer gangbare benamingen en de namen van de molens die sinds 1992 zijn verdwenen (met de toevoeging "afgevoerd"), zodat via dit register nu echt elke molen wel is terug te vinden.

Door dit alles is de omvang toegenomen van 146 tot 192 pagina's. Hierbij zijn nog niet de rosmolens en hondenkarnen begrepen, waarvan het overzicht eind van dit jaar verschijnt, en aan de abonnees zal worden toegezonden.

Door de (eenmalige) aanschaf van de ringband met twaalf bijbehorende tabbladen (winkelwaarde f 14,85, voor leden van De Hollandsche Molen f 11,00) moest de prijs wel worden verhoogd. Bovendien zijn de portokosten aanmerkelijk hoger dan voorheen. De prijs van het geheel (map + tabbladen + inhoud) bedraagt nu: lid DHM, toegestuurd per post f 38,75; niet-lid, toegestuurd per post f 43,75.

Bestelling is mogelijk via giro-rekening 5285850 t.n.v. Werkgroep Nederlands Molenbestand te Alkmaar, onder vermelding van "10e druk".

U kunt f 10,75 verzendkosten besparen door het bestand, na telefonische afspraak, zelf af te halen bij het kantoor van De Hollandsche Molen te Amsterdam (020) 623 87 03 of bij de Werkgroep te Alkmaar (072) 512 56 82.

Voorin het bestand bevindt zich een briefkaart waarmee u zich kunt aanmelden voor periodieke toezending van aanvullingen en verbeteringen. De prijs daarvan bedraagt ca. 15 cent per pagina plus verzendkosten. U kunt zich ook meteen opgeven door op uw overschrijvingskaart te vermelden "10e druk + abonnee".

Pinksterfeest in Delfzijl

De instructieve reis van Jan en Geert

Gelukkig hij of zij die leest
en daarbij heeft een rijke geest

Aan het Winschoterdiep bij Zuidbroek stond hij, de pel- en korenmolens *Zeldenrust*. *Windlust* en *Zeldenrust* waren veel voorkomende molennamen. Op korte afstand van de molen stonden boerderijtjes van Jan Beekweg en Dien met hun kinderen Klaas en Geertje en van Geert Bartelds en Leentje met hun kinderen Harm en Anje.

Allen genoten van de draaiende molens. Vooral Jan Beekweg die de molenaar, als hij het druk had, wel eens hielp. Geert Bartelds hield meer van schepen en in Delfzijl woonde familie van hem en dat waren bijna allemaal zeelui. De beide families kwamen geregeld bij elkaar op bezoek en dan speelden de kinderen samen.

De winter was voorbij. Het werd een mooi voorjaar en eer men er op verdacht was, was het Pasen. Met Hemelvaart was het kermis en dan stonden de Pinksterdagen alweer voor de deur.

Geert Bartelds zat in de oudercommissie van de school en had daar wat nieuws opgedaan. De schoolreizen, die de kinderen met de leerkrachten maakten, waren niet alleen voor plezier, maar ook om er wat van te leren. De hoofdmeester sprak van Instructieve Schoolreizen. Hij werd er om bekend en was zijn tijd verre vooruit. Toen de beide families op een avond bij elkaar waren, kwam Geert met een plan naar voren. Zo'n instructieve reis konden ze samen wel met hun kinderen maken.

Onderweg kon Jan dan vertellen over de molens en Geert in Delfzijl over de schepen. Dit voorstel viel vooral bij de kinderen in goede aarde. Tweede Pinksterdag was het zover. Allen in hun beste kleren en mooie gepoetste schoenen. Ze kwamen knap voor de dag! Eerst langs het Winschoterdiep en vervolgens over de Spoorstraat en ze waren bij het station. Vlug voor het loket om de kaartjes te kopen. Al gauw zagen ze in de verte een naderende rookpluim. De trein van Stadskanaal was in aantocht. Hij reed binnen en voor het perron bleef hij puffend en hijgend stilstaan. "Wat blaast die locomotief", zei Klaas.

"Ja", zei Geert, "wanneer je zoveel wagens moet trekken, dan wordt zo'n locomotief ook moe. In Delfzijl is hij bekaf".

Allen stapten in. De stationschef gaf het signaal voor vertrek en daar ging het heen. Eerste stopplaats Noordbroek. Jan vertelde dat de molen *Aurora* de hoogste was in het noorden. Hier werkte een knecht die lezen kon noch schrijven. 's Avonds had hij alles in zijn hoofd wat er gemalen was en wie moest betalen. De tocht ging verder door het veld. In de verte korenmolens van Noordbroek, Meeden, Veendam en Siddeburen en de watermolens van Noordbroeksterhamrik, Rode Til, Nieuw-Scheemda, Scheemderzwaag en Siddeburen. Jan wist van elke molen iets te vertellen. De trein reed over een bruggetje over de Olde Geut, langs Evenruiten en stopte bij het Stationskoffiehuys Bellinga. Dan

over de weg en twee keer stoppen bij de Koffiehuizen van Nieuwolda en Wagenborgen. Hier zagen ze de poldermolen van Tonnistil en de wickenloze molen in Wagenborgen. Dan in de verte de molen van Meedhuizen. Een ogenblik later waren ze in Weiwerd, de stopplaats voor de treinen van Oost-Groningen en Het Woldjerspoor. Via Farmsum naar Delfzijl, daar nog eens twee molens. *Adam* in Delfzijl had familie in Usquert: *Eva*. De molens van beide dorpen brandden later af en de poldermolens *Adam* en *Eva* werden weer opgebouwd als korenmolens. Uitstappen in Delfzijl. De locomotief stampte en hijgde. Geert Bartelds had gelijk. Hij was inderdaad doodmoe. Een wandeling door Delfzijl eindigde bij de molen. Hier was de kermis en rondom de molen allerlei artiesten. Een man had een stropop, verkleed als vrouw, op de rug. De man hield de pet op en vroeg geld voor een beetje steun voor 't oude mens. Een man en een vrouw met twee kinderen stonden te zingen en voor hen kon men geld in de pet gooien. Een half dronken kerel zei tegen het jongetje: "Ik zou me schamen dat ik hier zo sta te schooien". Het ventje begon te huilen en wilde weglopen, maar de moeder hield hem tegen en dreigde de kerel de ogen uit te krabben... Ook was er een boeienkoning. Men mocht hem met kettingen vastbinden en dan maakte hij zichzelf weer los. Het ging hierbij vaak ruw toe. De mannen die boeiden waren hardhandig en ruw, vooral op gevoelige plaatsen en men hoorde nu en dan

een kreet: "Pas op voor mijn kanarievogeltje. "Waar is dat kanarievogeltje dan?", vroeg Anje. Bij Leentje, die zich ergerde aan de kreet van die kerel, was de gort goed gaar. "Wie bent hier veur plezier in Delfziel en niet veur malle proat hier midden op de weg". Ze gingen naar de dijk. Hier was de voorstelling van Meneer Faveur. Muziek en kunstenaars. Op de Eems allerlei soorten schepen,

met en zonder zeilen. En nu was Geert Bartelds aan het woord. Wat wist die wat van schepen. De voorstelling van Meneer Faveur was prachtig. Maar de kinderen werden moe en ze waren blij dat ze weer met de trein gingen. Onderweg werden ze vervelend. Jan Beekweg wist er wat op. De koeien tellen in de wei, maar dat viel niet mee. "Je moet het zo doen", zei Jan, "Je telt de

poten en dan deel je door vier." Maar dat ging helemaal niet. Bij één van de weilanden wist Klaas het aantal! "Ik tel de poten: Vier. Gedeeld door vier. Dan is er één koe". En hij had gelijk ook.

Uitstappen in Zuidbroek. Een mooie maar vermoeiende dag. Maar de meester had gelijk. Het was een instructieve dag geweest.

Agenda

Molenmuseum *De Wachter* te Zuidlaren geopend vanaf 1 mei t/m 30 september:

- Iedere woensdagmiddag van 13.30 - 16.00 uur.
- Groepen op afspraak.
- Iedere tweede zaterdag van de maand stoommachinedag en molenbrood bakken.
- Iedere vierde zaterdag van de maand molenbrood bakken.

Molen *Woldzigt*, Nederlands graanmuseum te Roderwolde.
Expositie: "Lijnolie door de jaren heen."

- Geopend vanaf 3 mei tot en met 30 september.
- Groepen op afspraak.
- Iedere dinsdag tot en met zaterdag van 13.30 - 17.00 uur.
- Iedere eerste zaterdag van de maand volledig in bedrijf te bezichtigen.

1 t/m 5 juli

Kantens, bij molen *Groote Geert*, "Döstfeest", kermis, braderie en feesttent.

2 augustus

Surhuisterveen, oogst- en molenfeest bij molen Koartwald. Op traditionele wijze dorsen van tarwe; ter plekke verwerking tot broodjes.

23 augustus

Drentse molendag. Zoveel mogelijk molens in deze provincie zijn op deze dag voor het publiek geopend.

Info: Molenstichting Drenthe, 0592-340380.

13 september

Open Monumentendag.

6 september

Overijsselse Molendag. Zoveel mogelijk molens in deze provincie zijn op deze dag voor het publiek geopend. Info: VVV kantoren in Overijssel.

27 september

Zaanse Molendag. Info: Zaanse VVV, Zaandam, 075-616 22 21.

Open dagen

Oost-Groninger molens.

De molens in onderstaande genoemde plaatsen zijn geopend van 10.00 - 12.00 uur en van 13.00 - 16.00 uur.

28 juni

Ter Haar, Winschoten

6 juli

Ganzedijk, Vriescheloo

12 juli

Noordbroek, Oude pekela

19 juli

Winschoten

27 juli

Ter Haar

2 augustus

Oude pekela, Vriescheloo

9 augustus

Noordbroek

17 augustus

Ganzedijk

23 augustus

Winschoten, Bourtange

30 augustus

Ter Haar, Vriescheloo,

Weddermarke

6 september

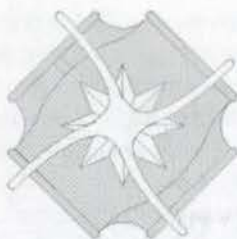
Oude Pekela, Bourtange

20 september

Ganzedijk

27 september

Winschoten, Vriescheloo

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

